

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

«ԷՐԻԿ 1»

ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱՐԾՎԱՆԻՍՏԻ ԱՆԴԵԶԻՏԱԲԱԶԱԼՏՆԵՐԻ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԵԼԻՔ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ

Տնօրեն՝

Ա. ՆԱՎՈՅԱՆ

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

	Էջ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	3
1 ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	5
1.1 Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը	5
1.2 Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը	13
1.2 Նախագծման նորմատիվ-իրավական հենքը	19
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	24
2.1 Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն	24
2.2 Շրջանի կլիման	27
2.3 Մթնոլորտային օդ	30
2.4 Ջրային ռեսուրսներ	32
2.5 Հողեր	38
2.6 Բուսական և կենդանական աշխարհ	41
2.7 Վտանգված էկոհամակարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	48
3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	53
Ենթակառուցվածքներ	53
Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիր	53
Պատմության, մշակութային հուշարձաններ	63
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	68
5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	73
6. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐ	80
7. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ	82
Օգտագործված գրականության ցանկ	85

Օգտակար հանածոյի պաշարներ՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են

Հանքավայր՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական.

Օգտակար հանածոյի երևակում՝ ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն

Երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները

Օգտակար հանածոյի արդյունահանում՝ օգտակար հանածոյի դուրսբերումը հանքավայրերից և դրանց մեջ պարփակված օգտակար բաղադրիչների կորզմանն ուղղված աշխատանքների համալիր

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատական՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների բացահայտում և գնահատում

Բնապահպանական միջոցառումների ծրագիր՝ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման/կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ

Բնապահպանական կառավարման պլան՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում

Բույսերի Կարմիր գիրք՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցությունների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին

Կենդանիների Կարմիր գիրք՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին

Հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ

Հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով

Ռեկուլտիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական

Ազդակիր համայնք՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրությային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք

Խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

«ԷՐԻԿ 1» ՍՊ ընկերությունը (գրանցման համար՝ 271.110.1271031, գրանցման ամսաթիվ՝ 20.10.2022թ., գտնվելու վայրը՝ Հայաստան, ք. Երևան, 0031, Մալաթիա-Սեբաստիա, Լենինգրադյան փ. շ. 31, բն. 23) նախատեսում է երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների կատարում Արծվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման 5.2հա տարածքում, նպատակ ունենալով պարզաբանել օգտակար հանածոն որպես հումք երեսապատման և շինարարական իրերի արտադրության համար ըստ ԳՈՍՏ 9479-2014 ,Քարաբլոկներ բնական քարից՝ երեսապատման իրերի արտադրության համար» տեխնիկական պահանջների, իսկ թափոնները՝ որպես շինարարական ավազի և խճի հումք ըստ ՀՍ ԳՈՍՏ 8267-95 և ԳՈՍՏ 8736-2014 տեխնիկական պահանջների: Աշխատանքների համար ընտրված տարածքը վարչական տեսակետից ներառված է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Մարտունի խոշորացված համայնքի Արծվանիստի գյուղի վարչական սահմաններում, բնակավայրից մոտ 1.8կմ հարավ- արևելք (նկար 1-4):

Մարտունի քաղաքը գտնվում է հայցվող տարածքից մոտ 18կմ դեպի արևմուտք: Մոտակա բնակավայրերն են Ծովինար (մոտ 3.62կմ հեռավորության վրա) և Կարճաղբյուր (մոտ 4.9կմ հեռավորության վրա) գյուղերը: Մ-11 միջպետական նշանակության ավտոճանապարհը գտնվում է հայցվող տարածքից մոտ 2.9կմ, բնակավայրերը միմյանց հետ կապող S-4-33 տեղական նշանակության ավտոճանապարհը՝ մոտ 2.8կմ հեռավորությունների վրա: Հայցվող տեղամասից մոտ 705մ արևմուտք անցնում է S-4-75 տեղական նշանակության ավտոճանապարհը:

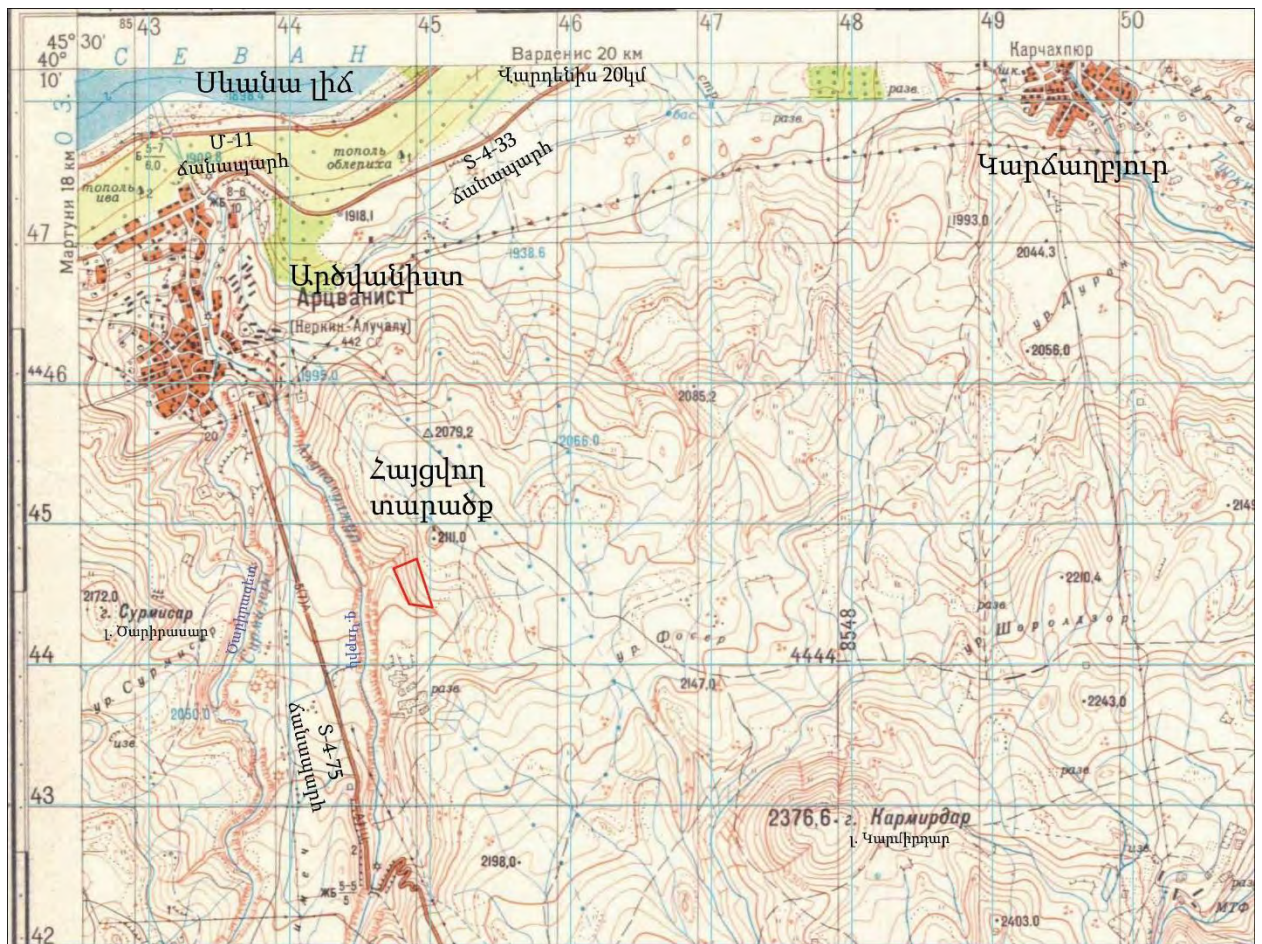
Հետախուզվող տեղամասը տեղակայված է 2000մ-ից ավել բացարձակ բար-
րությունների վրա:

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքը համայնքային կադաստրային քարտեզներում հաշվառված է որպես համայնքային սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նպատակային նշանակության այլ հողեր:

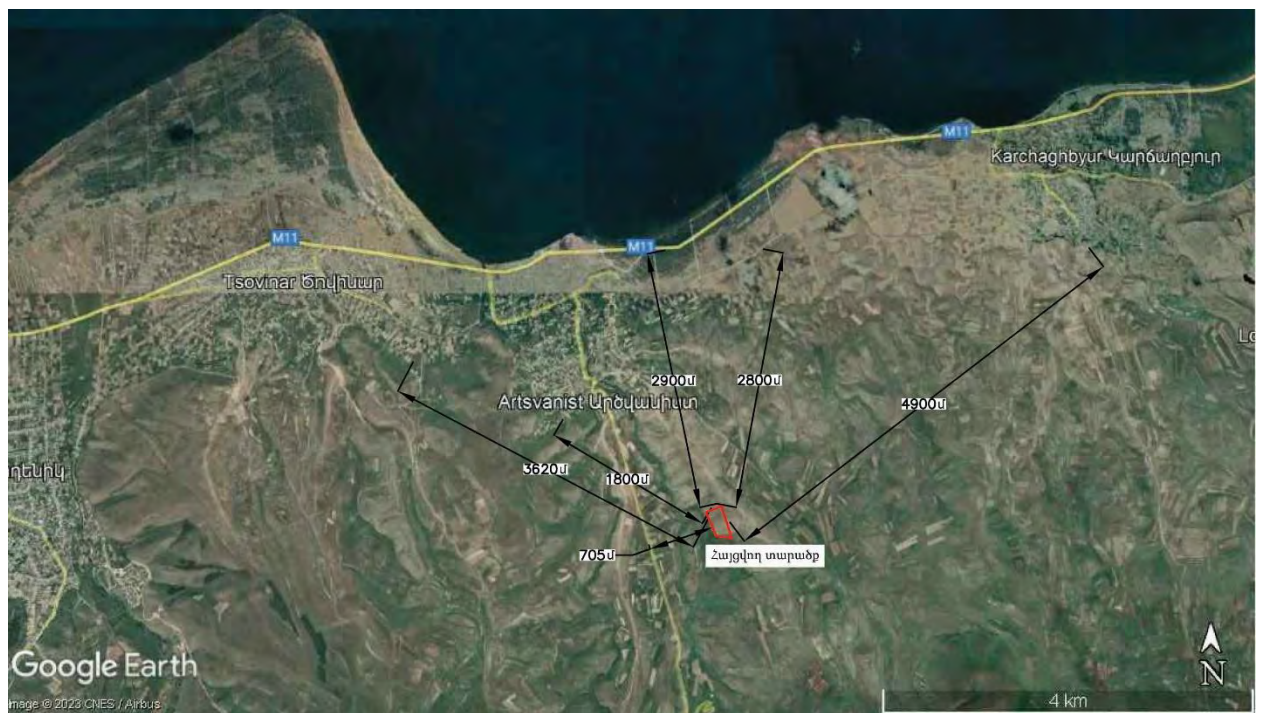
ՀՀ ԷԲՊՆ աշխատակազմի ՕՀՊԳ-ի 2012թ. մայիսի 18-ի որոշմամբ Արծվանիստի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի պաշարները դուրս են գրվել և հաշվառման են վերցվել արտահաշվեկշռային պաշարների հաշվեկշռում:

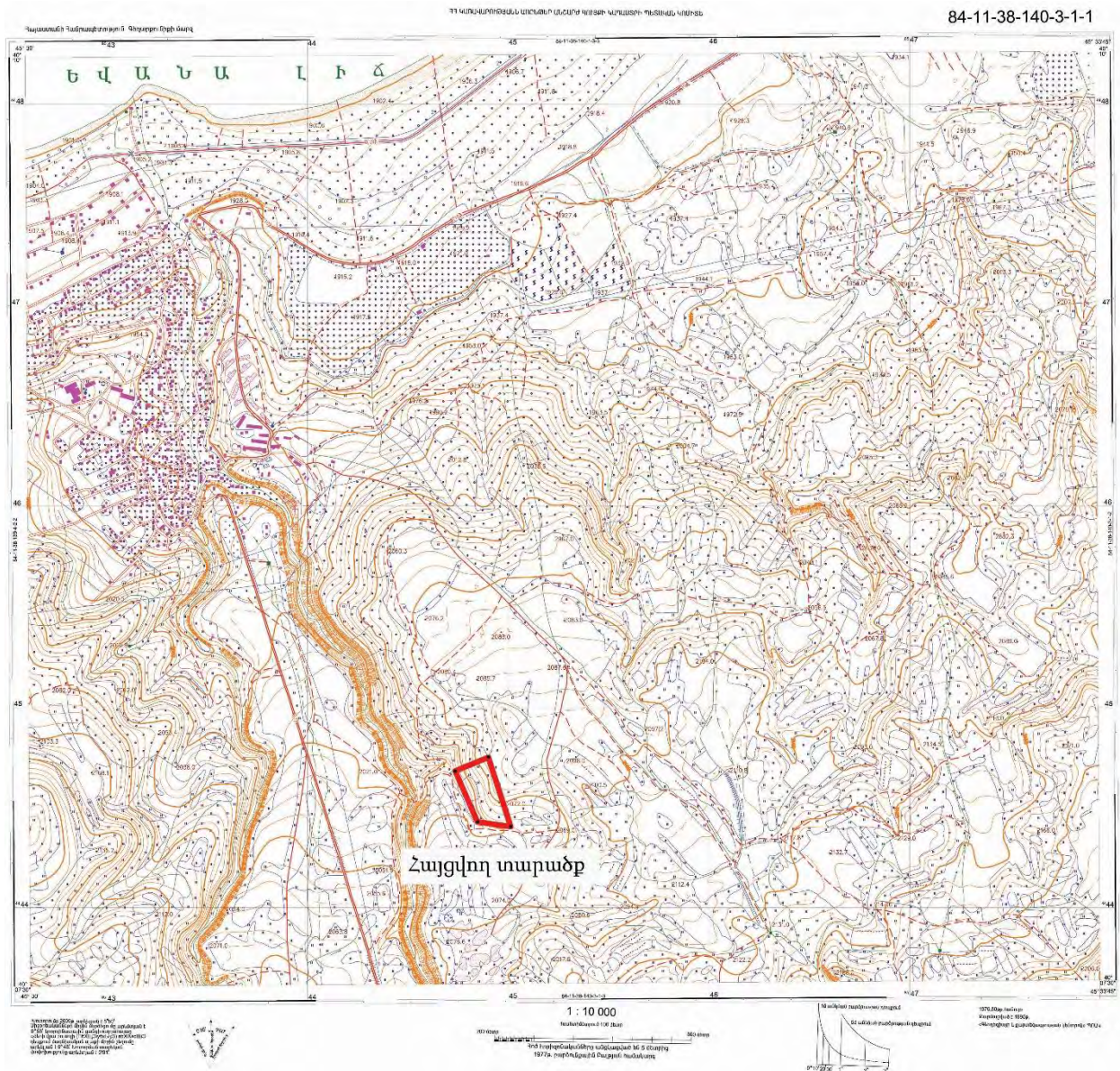
Նկար 1.

Նկար 2.

Նկար 3.

Նկար 4.

Հայցվող տարածքը սահմանափակվում է հետևյալ եզրային կոորդինատներով (ըստ ArmWGS-84 համակարգի).

X ₁ - 4444679.5	Y ₁ - 8544735.0
X ₂ - 4444748.0	Y ₂ - 8544900.0
X ₃ - 4444403.0	Y ₃ - 8545011.5
X ₄ - 4444426.0	Y ₄ - 8545846.0
X ₁ - 4444679.5	Y ₁ - 8544735.0

Արժվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման շրջանի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են էոցենի, պլիոցենի, պլեյստոցենի և հոլոցենի հրաբխածին, հրաբխածին-նստվածքային և նստվածքային առաջացումները:

Երևակման շրջանի ամենահին ապարները ներկայացված են միջին էոցենի հրաբխամիկտային ավազաքարերով, մանրաբեկորային փշրաքարերով, ալևրոլիտներով, որոնք կտրվածքում հերթագայվում են ներֆորմացիոն անդեզիտաբազալտների ծածկոցանման մարմինների և դիորիտ-պորֆիրների սիլերի հետ: Միջին էոցենի հրաբխածին-նստվածքային առաջացումների կտրվածքի հզորությունը հասնում է 160մ-ի: Վարդենիսի լեռնաշղթայի արևմտյան լանջին, Սուբաթան գյուղից մոտ 2.5կմ արևմուտք մերկացող հաստվածքի ամբողջական կտրվածքը ներկայացված է հետևյալ կերպ.

- 1) մուգ-մոխրագույն տուֆակոնգլոմերատներ, 10մ հզորությամբ
- 2) խոշորահատիկ կանաչավուն-մոխրագույն ավազաքարեր, 5մ հզորությամբ
- 3) մանր-նուրբ հատիկային ավազաքարեր՝ վարդագույն-գորշ կավային ավազաքարերի ենթաշերտերով, 6մ հզորությամբ
- 4) մանրաբեկորային փշրաքարեր, 3մ հզորությամբ
- 5) մանրահատիկ մոխրագույն ավազաքարեր, 15մ հզորությամբ
- 6) մանրաբեկորային բաց-մոխրագույն տուֆափշրաքարեր, 5մ հզորությամբ,
- 7) կանաչավուն-մոխրագույն տուֆափշրաքարեր՝ տարատեսակ անդեզիտների անկյունավոր բեկորներով, շերտի վերին մասում՝ կանաչավուն ավազաքարերի բարակ ենթաշերտեր: Հզորությունը մինչև 60մ,
- 8) մոխրագույն-կանաչավուն մանրահատիկ ավազաքարեր, 15մ հզորությամբ,
- 9) մանրաբեկորային կանաչավուն-մոխրագույն փշրաքարեր, մանրահատիկ մոխրագույն ավազաքարեր, 22մ հզորությամբ,
- 10) շերտավոր ավազաքարեր (խոշորահատիկ ավազների և ալևրոլիտային ավազաքարերի հերթագայությամբ), 10մ հզորությամբ,
- 11) միջին-հատիկային կանաչավուն-մոխրագույն ավազաքարեր, 7մ հզորությամբ,
- 12) մանր-նուրբ հատիկային ավազաքարեր, ալևրոլիտային ավազաքարեր, 6մ հզորությամբ:

Հաստվածքի ստորին հորիզոնները կազմված են նմանատիպ մանր-բեկորային տուֆածին ապարներով, սակայն պարունակում են անդեզիտների, անդեզիտաբազալտների, դիաբազային և դիորիտային պորֆիրիտների բազմաթիվ ներֆորմացիոն ծածկոցներ և սիլեր: Անդեզիտային և անդեզիտաբազալտային կազմի լավաներին բնորոշ է գնդաձև-բարձիկավոր անջատումը:

Միջին պլիոցենի հասակի հաստվածքը կազմված է լիպարիտ-պեմզային կազմի տուֆածին-պիրոկլաստիկ ապարներով՝ տուֆափշրաքարերով, տուֆաավազաքարերով, տուֆերով: Նույն հասակին են վերագրվում տուֆածին-պիրոկլաստիկ առաջացումների մակերեսը ծածկող ամֆիբոլային, ամֆիբոլ-բիոտիտային անդեզիտները, անդեզիտադացիտները, դացիտներն ու լիպարիտադացիտները: Միջին պլիոցենի առաջացումների ընդհանուր հզորությունը հասնում է 400մ-ի:

Ստորին չորրորդականի բազալտային-անդեզիտաբազալտային ծածկոցանման լավաները Վարդենիսի սարահարթի զգալի հատվածը: Դրանք ներկայացված են Պուտպուտաքար հողհարաված հրաբխի (արտավիժման մակերեսը մոտ 10քառ.կմ) և Սարդարիվար խմբի հրաբուխների (արտավիժման մակերեսը մոտ 26քառ.կմ) պիրոքսեն-օլիվինային բժավոր բազալտներով և անդեզիտաբազալտներով, մոտ 65քառ.կմ մակերես ունեցող Սուբաթանի ծածկոցի օլիվին-պլագիոկլազային բազալտներով և անդեզիտաբազալտներով:

Արձվանիստի երևակման շրջանում տարածված են Սուբաթանի ծածկոցի լավային առաջացումները, որոնց ընդհանուր հաստվածքում տարանջատվում են արտավիժման 6 առանձին հոսքեր: Ստորին առաջին և երկրորդ հոսքերի հզորությունը կազմում է 6-8մ, իսկ վերջին՝ վեցերորդ հոսքի հզորությունը՝ 55մ: Ապարների ստրուկտուրան պորֆիրային է, բաց-մոխրագույն թարմ օլիվինի (մոտ 1.2մմ չափսերի) և պրիզմայաձև պլագիոկլազի (մինչև 2.5մմ չափսերի) ներփակումներով: Հիմնական զանգվածը մանր-հատիկային է, միկրոլիտային, կազմված է պլագիոկլազով պիրոքսենով, մագնետիտով և բաց-գորշ հրաբխային ապակիով:

Միջին չորրորդական առաջացումները ներկայացված են Սուբսար հրաբխի ամֆիբոլ-դաշտասպատային անդեզիտներով, Լուսնթագ (2900.0մ) և Կարմիր (2376.6մ) հրաբուխների օլիվին-պիրոքսենային անդեզիտաբազալտերով, Մասրիկ

և Տերտեր գետահովիտների օլիվինային բծավոր բազալտներով և անդեզիտաբազալտներով, Սարիգագաթ (3069.8մ) և Մուրադսար հրաբուխների երկպիրոքսենային և պիրոքսեն-պլագիոկլազային անդեզիտաբազալտներով:

Մուրֆսար հրաբխի ամֆիբոլ-դաշտասպատային անդեզիտները մոխրագույն, թույլ-կապտավուն երանգով խոշորահատիկ ապարներ են, հիմնական զանգվածի կառուցվածքը հիալոպիլիտային է:

Լուսնթագ հրաբխի լավաները հոծ են, խոշորահատիկ, դաշտային սպատի, պիրոքսենի և եղջրախաբի բազմաթիվ ներթակումներով: Հիմնական զանգվածին (պլագիոկլազ, պիրոքսեն, մագնետիտ, հրաբխային ապակի) բնորոշ է միկրոլիտային-հիալոպիլիտային ստրուկտուրա:

Կարմիր հրաբխի լավաները բաց-մոխրագույն են, վարդագույն բանգով, մանրահատիկ, դաշտային սպատի և ամֆիբոլի հազվագյուտ ներփակումներով: Հիմնական զանգվածը միկրոլիտային-հիալոպիլիտային է, կազմված է պլագիոկլազից, պիրոքսենից, մագնետիտից և բաց գույնի հրաբխային ապակուց:

Կլորդար և Գմբեթ հրաբուխների լավային հոսքերը վերագրվել են միջին-վերին չորրորդական ժամանակաշրջանին: Գմբեթ հրաբխի անդեզիտային կազմի լավային հոսքը տարածվում է հյուսիս-արևմտյան ուղղությամբ մոտ 3կմ մինչև Կարմիրդար հրաբխի ստորոտը: Ապարը մուգ-մոխրագույն է, պորֆիրային ստուկտուրայով, ներփակումները ներկայացված են պլագիոկլազով, կլինոպիրոքսենով, եղջրախաբով և հազվադեպ քվարցով:

Կլորդար հրաբխի լավաներին նորոշ է բազալտային կազմ. Դրանք հիմնականում մուգ-մոխրագույն ապարներ են: Ստրուկտուրան պորֆիրային է, ներփակումները ներկայացված են պլագիոկլազով, պիրոքսենով, եղջրախաբով և, հազվադեպ, մանրահատիկ օլիվինով:

Վերին չորրորդական ժամանակաշրջանը ներկայացված է ջրասառցադաշտային մեծաբեկորային, խճաքարային, ավազակավային կազմի թույլ հղկվախ առաջացումներով:

Վերին չորրորդական հասակ ունեն նաև Փորակ (3046.2մ) հրաբխի սև, բնորոշ մեծաբեկորային անջատմամբ լավաները, որոնք երկու տարանջատված լեզվակների տեսքով (Ակունքի և Կարճաղբյուրի) հետապնդվում են մոտ 20կմ մինչև

Սնանա լճի հարավային ափը: լավային հոսքերի հզորությունը տատանվում է 30-35մ-ից հարավային հատվածում մինչև 70-80մ հյուսիսում:

Փորակի թթու անդեզիտաբազալտային լավաների ստրուկտուրան պորֆիրային է, հիմնական զանգվածը՝ հիալոպիլիտային-հիալինային: Ներփակումները ներկայացված են պլագիոկլազով, կլինոպիրոքսենով, օրթոպիրոքսենով, հազվադեպ օլիվինով, եղջրախաբով և քվարցի կլորավուն հատիկներով:

Ժամանակակից առաջացումները ներկայացված են ալյուվիալ, պրոլյուվիալ, դելյուվիալ, մերձափնյա-լճային նստվածքներով՝ հլաքարերով, խոշորաբեկորային-զլաքարային առաջացումներով, ավազներով, կավավազներով և ավազակավերով:

Բուն Արծվանիստի երևակումը կապված է ստորին չորրորդական հասակի անդեզիտաբազալտային կազմի Սուբաթանի լավային ծածկոցի հետ, որը ձևավորում է հարավից-հյուսիս ուղղությամբ թույլ թեքված սարահարթ:

Երևակման տարածքում դիտարկվում են Սուբաթանի լավային ծածկոցի առաջին և երկրորդ հոսքերի անդեզիտաբազալտները:

Լավային ծածկոցի մակերևույթը անհարթ է, ինչի արդյունքում այն վրածածկող պրոլյուվիալ-դելյուվիալ առաջացումներին բնորոշ է խիստ փոփոխական հզորություն՝ 0.5-ից մինչև 10-14մ:

Ըստ ֆոնդային տվյալների՝ անդեզիտաբազալտային կազմի ապարների հզորությունը տատանվում է 2.0-ից մինչև 50-60մ: Առավելագույն հզորությունը դիտարկվում է հայցվող տարածքից մոտ 1.5կմ հեռավորության վրա, ձորակում, որտեղ հոսքի հատակը գտնվում է 2030մ բացարձակ բարձրություն ունեցող նիշում:

Նկարագրված բնական մերկացման տարածքում անդեզիտաբազալտներն ունեն ծակոտկեն կամ հոծ տեքստուրա, ընդ որում հոծ տարատեսակները տարածված են հիմնականում լավային հոսքի ստորին հատվածներում:

Ապարների ստրուկտուրան պորֆիրային է, միկրոլիտային և պոլիտաքսիտային հիմնական զանգվածով: Հիմնական զանգվածը ներկայացված է պլագիոկլազի և պիրոքսենի միկրոլիտներով, պորֆիրային ներփակումները՝ պլագիոկլազով, պիրոքսենով և օլիվինով:

Ապարներին բնորոշ է մոխրագույն կամ մուգ-մոխրագույն գունավորում:

Լավային հոսքում դիտարկվում են երկու տիպի ճեղքեր՝ անջատման և հողմահարման, որոնք ապարը ջարդոտում են սուր եզրագծեր ունեցող բեկորների և կտորների: Ճեղքերին բնորոշ է հարավային, հարավ-արևմտյան և հարավ-արևելյան անկում:

Համաձայն ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2021 թվականի օգոստոսի 11-ի N06-Ն հրամանի հավելված 2-ի հրահանգի աղյուսակ 1-ի Արծվանիստի երևակումը վերագրվում է 1բ խմբին՝ հորիզոնական կամ սակավաթեք տեղադրմամբ շերտաձև մարմիններ՝ տեկտոնական գործընթացներով չխախտված կամ թույլ խախտված:

1.2. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

Արծվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման հետախուզման մեթոդիկայի և միջոցների ընտրությունը կատարվել է հաշվի առնելով տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքի առանձնահատկությունները, բազալտի հետախուզվող ծածկոցի մեղմաթեք տեղադրումը, տեղանքի լեռնատեխնիկական պայմանները, ինչպես նաև տարածաշրջանում նախկինում կատարված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների փորձը:

Նախապատրաստական շրջան, նախագծի կազմակերպում և լուծարում

Մինչև նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմելը անհրաժեշտն է ծանոթանալ ֆոնդային և հրատարակված նյութերին, ինչպես նաև գործող հրահանգներին և ԳՈՍՏ-երին: Նախագծի կազմման համար կատարողների աշխատանքի ծախսը կազմում է.

-գլխավոր մասնագետ	1 մարդ/ամիս
-երկրաբան	1մարդ/ամիս
Ընդամենը	2մարդ/ամիս

Հետախուզական ցանցի խտությունն ընտրվել է համաձայն «Շինարարական և երեսապատման քարերի հանքավայրերի դասակարգման կիրառման» հրահանգի հանձնարարականների: Հետախուզական հորատանցքերի տարածական դիրքերը որոշվել են հաշվի առնելով նաև օգտակար հաստվածքի երկրաբանական և

գեոմորֆոլոգիական առանձնահատկությունները, տեղանքի լեռնատեխնիկական պայմանները և ուսումնասիրության համար ամրագրված տարածքի սահմանները:

Երկրաբանահանույթային աշխատանքներ

Տեղամասի 1:1000 մասշտաբի երկրաբանական քարտեզի կազմման նպատակով նախատեսվում է կատարել երկրաբանահանույթային աշխատանքներ 5.2 հա տարածքի վրա:

Հորատման աշխատանքներ

Հորատման աշխատանքները կիրականացվեն մեխանիկական սյունակային հորատման ուղղաձիգ հորատանցքերի հորատման միջոցով: Հորատումը կկատարվի կարծր համաձուլվածքային թագիկներով 132-112 մմ տրամագծով: Նախատեսվում է հորատել 5-53մ խորության 6 հորատանցքեր 157.0մ ընդհանուր ծավալով, հորատահանուկի նվազագույն ելքը 80-85%:

Հորատվող ապարները համապատասխանում են հետևյալ կարգերին:

- Ժամանակակից դելյուվիալ առաջացումներ - IV կարգ
- Հողմնահարված, ճաքճքված անդեզիտաբազալտներ - VII կարգ
- Խիստ ճեղքավորված անդեզիտաբազալտներ - VIII կարգ

Հորատման ծավալը ըստ հորատանցքերի և ապարների ամրության բաշխվում է հետևյալ կերպ.

Հորատանցքերի համարը	Նախագծային խորությունը	Ապարների կարգը		
		IV	VII	VIII
Հորատանցք 1	53.0	0.5	3.5	49.0
Հորատանցք 2	50.0	0.4	3.6	46.0
Հորատանցք 3	23.0	0.5	3.5	19.0
Հորատանցք 4	5.0	0.4	1.0	3.6
Հորատանցք 5	12.0	0.5	2.0	9.5
Հորատանցք 6	14.0	0.4	2.6	11.0
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	157.0	2.7	16.2	138.1

Նախատեսվում է 1-ին խմբի 6 հորատանցքերի հորատում ՈԻԳԲ-1ՎՍ տիպի ինքնագնաց հաստոցով: Նախատեսվում է հորատող հաստոցի 6 տեղակայում և տեղահանում:

Հեռնային փորվացքների փաստագրում

Մանրամասն երկրաբանական փաստագրման ենթակա են հորատանցքերի հորատահանուկն ու բացահանքը: Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում են կատարել 1:100 մասշտաբով: Այդ աշխատանքների ծավալները հետևյալն են ըստ տեսակների

- Հորատահանուկի փաստագրում - 157.0 գծ.մ
- Փորձնական բացահանք - 20.0 գծ.մ:

Նմուշարկում

Նախատեսվում է Արծվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման ապարների հետախուզում որպես հումք երեսապատման և շինարարական իրերի արտադրության համար ըստ ԳՈՍՏ 9479-2014 ,Քարաբլոկներ բնական քարից՝ երեսապատման իրերի արտադրության համար» տեխնիկական պահանջների, իսկ թափոնները՝ որպես շինարարական ավազի և խճի հումք ՀՍՏ ԳՈՍՏ 8267-95 և ԳՈՍՏ 8736-2014 տեխնիկական պահանջների: Օգտակար հանածոյի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունների ուսումնասիրման նպատակով ըստ ներկայացվող ծրագրի հորատանցքերի հանուկից կնմուշարկվի 28 հանուկային նմուշներ և 2 մենաքարեր (բացահանքից): Հորատահանուկի նմուշների սեկցիայի երկարությունը 5 մ-ի սահմաններում (188.0մ):

Մենաքարերը վերցվելու են փորձնական հանույթի բացահանքից, միջին չափսերը կկազմեն 30×30×30 սմ:

Բազալտների քիմիական կազմը կուսումնասիրվի 3 նմուշներով, որոնցից մեկը՝ վերցված բացահանքից: Պետրոգրաֆիական նկարագրությունը կտրվի հորատահանուկից վերցված 2 նմուշներից պատրաստված հղկուկների հիման վրա:

Հաբորատոր ուսումնասիրություններ

Անդեզիտաբազալտների քիմիական կազմը կվորոշվի 3 նմուշների անալիզի, ֆիզիկամեխանիկական հատկանիշները կուսումնասիրվեն 30 նմուշներով (հորատահանուկ 28 և մենաքար 2): Նմուշներից 20-ը կուսումնասիրվեն փորձարկումների լրիվ ծրագրով, իսկ 10-ը կրճատ: Ֆիզիկամեխանիկական

հատկությունների ուսումնասիրության ժամանակ առանձնահատուկ կարևորվում է տարածքը կազմող ապարների ճեղքավորվածության, ծակոտկենության, ջրակլանելիության հետազոտությունները, ինչը թույլ կտա պարզաբանել երևակման տարածքի հիդրոերկրաբանական կառուցվածքի առանձնահատկությունները, գնահատել մթնոլորտային տեղումներից առաջացող հոսքի ինֆիլտրացիան: Ստացված տեղեկատվությունը հիմք կհանդիսանա հետազայում՝ շահագործման նախագծի կազմման փուլում գնահատել տարածքի լանդշաֆտային փոփոխության հնարավոր ազդեցությունը տարածքի ջրային հաշվեկշռի բաղկացուցիչների վրա:

Քարաբանական և միներալոգիական ուսումնասիրությունները կկատարվեն 2 հղկուկների միջոցով: Լաբորատոր հետազոտման կենթարկվի մեկ համախառն նմուշ խճի ուսումնասիրման համար: Լաբորատոր ուսումնասիրությունները նախատեսվում են կատարել համապատասխան մասնագիտացված լաբորատորիայում:

Փորձնական հանույթ

Բլոկի ելքի տոկոսի որոշման նպատակով լեռնային զանգվածից նախատեսվում է երևակման սահմաններում փորձնական բացահանքի անցում՝ $20 \times 5.0 \times 3.0 = 300 \text{մ}^3$ ծավալով, որից 30.0մ^3 լանջային փուխր նստվածքներով՝ հողաբուսական նյութի խառնուրդով, 120.0մ^3 խիստ ճեղքավորված անդեզիտաբազալտներից («փուշտա») և 150.0մ^3 չհողմնահարված թարմ անդեզիտաբազալտներից:

Պիտանի բլոկների ելքը լեռնազանգվածից որոշելու նպատակով փորձնական բացահանքից մենաքարերի պոկումը կկատարվի մեխանիկական, հորատասեպային եղանակով, օգտագործելով բնական ճեղքերը, որոնք կենթարկվեն շտկամշակման ГОСТ 9479-2011-ի տեխնիկական պահանջներին համապատասխան բլոկների ստացման նպատակով: Բլոկներից երեսպատման սալիկների ելքի որոշման նպատակով կիրականացվի ընդհանուր ծավալով ստացված բլոկների փորձնական սղոցում, որը կկատարվի ընկերությանը պատկանող քարի մշակման արտադրամասում: Աշխատանքների ընթացքում կատարված ծախսերի և վերջնաարտադրանքի քանակի մասին ստացված տվյալները մկդրվեն հանքավայրի արդյունաբերական գնահատման հիմքում:

Տոպո-մարկշեյդերական աշխատանքներ

Նախատեսվում է կատարել 1:1000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական հանույթ 5.2 հա մակերեսով տարածքում, բոլոր հետախուզական փորվացքների գործիքային տեղադրմամբ տոպոհիմքի վրա: Հարկ է նշել, որ մինչև նախատեսվող աշխատանքների ծրագրի կազմման աշխատանքները, մասնագիտացված կազմակերպության կողմից կատարվել են երևակման տարածքի տոպո-հանույթային աշխատանքները:

Ինժեներակրաքանական և հիդրոերկրաքանական ուսումնասիրություններ

Արժվանիստի անդեիտաքազալտների հանքավայրի տարածքում ինժեներակրաքանական և հիդրոերկրաքանական պայմանների (գրունտային ջրերի հորիզոնների առկայություն, խորություն, դեբիտ, քիմիական կազմ) ուսումնասիրման նպատակով նախատեսվում են համապատասխան դիտարկումներ հորատանցքերի և բացահանքի անցման ընթացքում:

Հաշվետվության կազմման աշխատանոցային աշխատանքներ

Դաշտային աշխատանքներից հետո, լաբորատոր ուսումնասիրությունների դրական արդյունքների դեպքում նախատեսվում են աշխատանոցային աշխատանքներ՝ երկրաքանական հաշվետվության (պաշարների հաշվարկով) և հանքավայրի արդյունահանման նպատակահարմարության ՏՏՀ-ի (կոնդիցիաների նախագծով) կազմման համար համապատասխան գծագրական հավելվածներով, կամփոփվեն կհամակարգվեն դաշտային փաստացի երկրաքանական նյութերը, լաբորատոր ուսումնասիրությունների արդյունքները:

- Կտրվի հանքավայրի երկրաքանատնտեսագիտական գնահատականը,
- Կկատարվի օգտակար հանածոյի պաշարների հաշվարկը,
- Կկազմվի երկրաքանական հաշվետվություն՝ երկրաքանատնտեսագիտական գնահատմամբ և պաշարների հաշվարկմամբ:

Աշխատանքային անվտանգության տեխնիկայի ապահովում

Երկրաքանահետախուզական աշխատանքների անվտանգությունը ապահովելու նպատակով նախատեսվում է իրականացնել անվտանգության տեխնիկական հրահանգի բոլոր պահանջները:

Բեռների և ուղղորների փոխադրում

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ բեռների և ուղղորների փոխադրումը կկատարվի ասֆալտապատ և գրունտային ճանապարհներով: Տրանսպորտային ծախսերն ընդունվում են դաշտային աշխատանքների նախահաշվային արժեքի 10%-ի չափով:

Հորատման հրապարակների և ճանապարհների շինարարություն

Հաշվի առնելով ուսումնասիրվող տարածքի թեք ռելիեֆը և նախատեսված հորատանցքերի հարթակներին մոտեցող ճանապարհների բացակայությունը. ծրագրով նախատեսվում է աշխատանքների իրականացման համար հորատման հրապարակների և ճանապարհների շինարարություն: Նախատեսվում է ճորատման հրապարակների կառուցապատման ($6 \times 24\text{մ}^2 = 144 \text{մ}^2$ մակերեսով) և հորատման հրապարակներին մոտեցող ճանապարհների կառուցապատման աշխատանքներ՝ ընդհանուր 220.0մ երկարությամբ (դեպի հորատանցք թիվ 2-ի հարթակին մոտեցող 50գծ.մ և հորատանցք թիվ 5-ից դեպի հորատանցք թիվ 4-ը՝ 170.0գծ.մ) կամ մոտ 440.0մ^3 լեռնային զանգված ($220\text{մ} \times 4\text{մ} \times 0.5\text{մ} = 440.0\text{մ}^3$):

Հողերի ռեկուլտիվացիա

Հորատման և փաստագրման աշխատանքներից հետո նախատեսվում է իրականացնել հորատման հարթակների և բացահանքի խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա: Դրա նպատակով նախապես հեռացված և բացահանքի ու հարթակների մոտակայքում կույտավորված մոտ 0.6մ հզորությամբ հողային շերտը հետ է փովելու, հարթեցվելու է, պարարտացվելու է և կատարվելու է հացազգի բույսերի սերմերի ցանք: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների ընդհանուր ծավալը կազմում է մոտ 116.4մ^3 , այդ թվում՝ հորատման հարթակներ ($144\text{մ}^2 \times 0.6\text{մ} = 86.4\text{մ}^3$), փորձնական բացահանք ($20\text{մ} \times 5\text{մ} \times 0.3\text{մ} = 30.0\text{մ}^3$), որի իրականացման համար ընկերության կողմից կհատկացվի 146.4 հազ.դրամ (աղյուսակ 1):

Ճանապարհները չեն ռեկուլտիվացվելու, դրանք օգտագործվում են բնակիչների կողմից կենդանիների արածեցումը կազմակերպելու նպատակով՝ հողի պնդացումը, կոխրճումը բացառելու համար:

Հ/Հ	Աշխատանքների անվանումը	Չափ. միավորը	Արժեքը
1	Աշխատավարձ ռեկուլտիվացիայի լեռնատեխնիկական փուլի աշխատանքների համար	հազ. դրամ	52.0
2	Աշխատավարձ և նյութեր ռեկուլտիվացիայի կենսաբանական փուլի համար	«_____»	58.0
3	Տրանսպորտ	«_____»	12.0
	Ընդամենը	«_____»	122.0
4	ԱԱՀ 20%	«_____»	24.4
	Ընդամենը	«_____»	146.4

Օգտակար հանածոի ռադիոմետրիական ուսումնասիրություններ

Նախատեսվում են նաև ռադիոմետրիական ուսումնասիրություններ օգտակար հանածոյի ռադիացիոն հիգիենիկ հատկությունների ուսումնասիրման նպատակով:

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունները պարզաբանելու համար դաշտային աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է կատարել ռադիոմետրիական չափումներ երևակյա ամբողջ տարածքում СРП-68-01 գործիքի միջոցով: Աշխատանքները կիրականացվեն հորատանցքերի հորատման և փորձնական բացահանքի անցման ժամանակ:

1.3. Նախագծման նորմատիվ-իրավական հենքը

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմելիս ընկերությունն առաջնորդվել է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

– ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում

պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

– ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

– ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

– ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողության և անտառային հողերի հետ կապված հարաբերությունները:

– «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

– «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է ՀՀ տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

– «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք ՀՕ-522-Ն (ընդ. 1994թ. և լրամշակված՝ 2022թ.), որով կարգավորվում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար

բարենպաստ մթնոլորտային օդի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օդի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

– «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները:

– «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-110, 21.06.2014թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումների, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:

– «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-159-Ն, 24.11.2004թ.), որը կարգավորում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը:

– ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակա ռեկուլտիվացման աշխատանքների նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակության ուղղությունների որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառական նշանակությանը համապատասխան՝ դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:

– ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների

պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:

- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:

- ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:

- ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշում, որով սահմանվել է շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը:

- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը,

- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը,

- ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը ըստ տեսակների և տեղադիրքի:

- ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի N 1352-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված ընդերքօգտագործողների կողմից Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով սահմանված ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների՝ նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N676-Ն որոշում, որով հաստատվել են ՀՀ ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և վերամշակման պլանների օրինակելի ձևերը,

– ՀՀ բնապահպանության նախարարի 26.10.2006թ.-ի N 342-Ն հրաման, որով հաստատվել է այաստանի Հանրապետության տարածքում գոյացող արտադրության (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոնների ցանկը:

– ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022թ.-ի N369-Ն հրաման, որով հաստատվել են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դրույթների կիրարկման ուղեցույցները:

– ՀՀ առողջապահության նախարարի 17.05.2006թ.-ի N533-Ն հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:

– ՀՀ կառավարության 18.08.2011թ.-ի N1192-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ տարածքում տեխնածին աղտոտված հողերի մոնիթորինգի իրականացման մեթոդաբանությունը:

– «Սևանա լճի մասին» 04.07.20001թ.-ի ՀՕ-190 օրենքը, որով կարգավորում է Սևանա լճի, նրա ջրհավաք ավազանի և տնտեսական գործունեության գոտու էկոհամակարգերի պահպանման, վերականգնման, վերարտադրման, բնականոն զարգացման և օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները:

– ՀՀ կառավարության 30.05.2002թ.-ի N°927-Ն որոշում, որով հաստատվել է «Սևան» ազգային պարկի կանոնադրությունը:

– ՀՀ կառավարության 11.12.2003թ.-ի N°1787-Ն որոշում, որով հաստատվել է Սևանա լճի ջրհավաք ավազանի տարածքային հատակագծման նախագիծը:

– ՀՀ կառավարության 08.12.2022թ.-ի N°1912-Ն որոշում, որով հաստատվել է Սևանի ջրավազանային կառավարման տարածքի 2022-2027 թվականների կառավարման պլանը:

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2.1 Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն, սողանքներ, սեյսմիկ բնութագիր

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքը գտնվում է Սևանա լճի ջրհավաք ավազանի սահմաններում և հարում է Հայկական հրաբխային բարձրավանդակի տեկտոնահրաբխային լեռնազանգվածների Արագած-Սյունիքի ենթազոնայի կենտրոնական մասին՝ Վարդենիսի լեռնաշղթային:

Վերջինս 3000-3500մ առավելագույն բարձրությամբ վահանաձև լեռնային համակարգ է: Վարդենիսի լեռնավահանում զգալի տարածում ունեն ռելիեֆի լերկացման ձևերը, աբրազիոն, աբրազիոն-ոդոդամաշման դարավանդները, հին հարթեցման մակերևույթների մնացորդները, պլեյստոցենյան սառցապատումների հետքերը:

Մակերևույթը հիմնականում լեռնոտ է՝ հանգած հրաբխային կոների (Վարդենիս՝ 3522մ, Սանդուխտսար՝ 3554մ և այլն), լեռնավահանների և նրանց միջև ընկած սարավանդների և գոգավորությունների զուգակցությամբ:

Վարդենիսի լեռնաշղթան 60կմ երկարությամբ ձգվում է արևմուտքից արևելք՝ Գնդասար լեռնազանգվածից մինչև Ղարաբաղի հրաբխային բարձրավանդակի հյուսիս-արևելյան մասը:

Կամարաձև լեռնաշղթա է: Հյուսիսային լանջերը աբրազիոն դարավանդներով ցածրանում և ձուլվում են Սևանի լճամերձ հարթավայրին ու կտրտված են Կարճաղբյուր, Ալուչալու, Վարդենիս, Աստղաձոր, Մարտունի, Մասրիկ գետերի V-աձև հովիտներով:

Հարավային լանջերը զառիթափ ու ժայռոտ են՝ կտրտված Եղեգիսի և նրա հովիտների վտակներով:

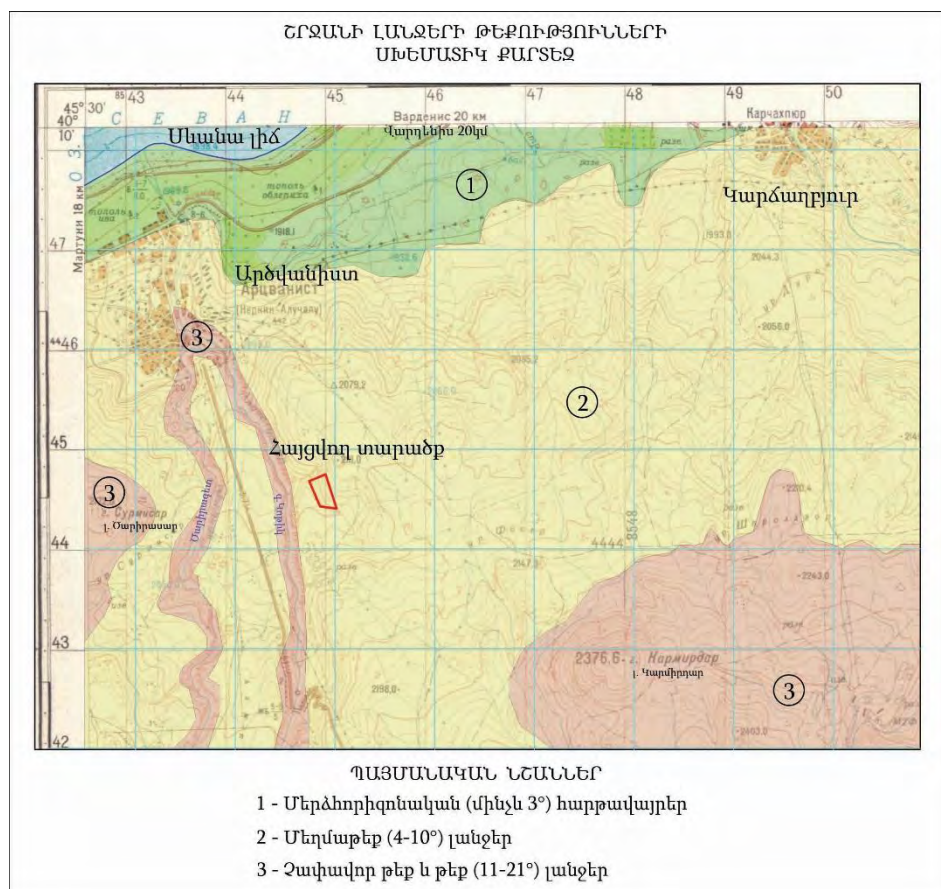
Ջրբաժան գոտին նեղ է՝ կտրտված տաշտակաձև խոր հովիտներով: Կան ռելիեֆի սառցադաշտային և երոզիոն ձևեր:

Արժվանիստի երևակման տարածքը գտնվում է միջին բարձրության մեղմաթեք թույլից-չափավոր մասնատված սարահարթի սահմաններում, որտեղ լանջերի թեքությունների անկյունները տատանվում են 4-10° սահմաններում:

Երևակման շրջանի լեռների երկրաձևաբանական և լանջերի թեքությունների սխեմատիկ քարտեզները բերվում է ստորև նկար 5 և 6-ում:

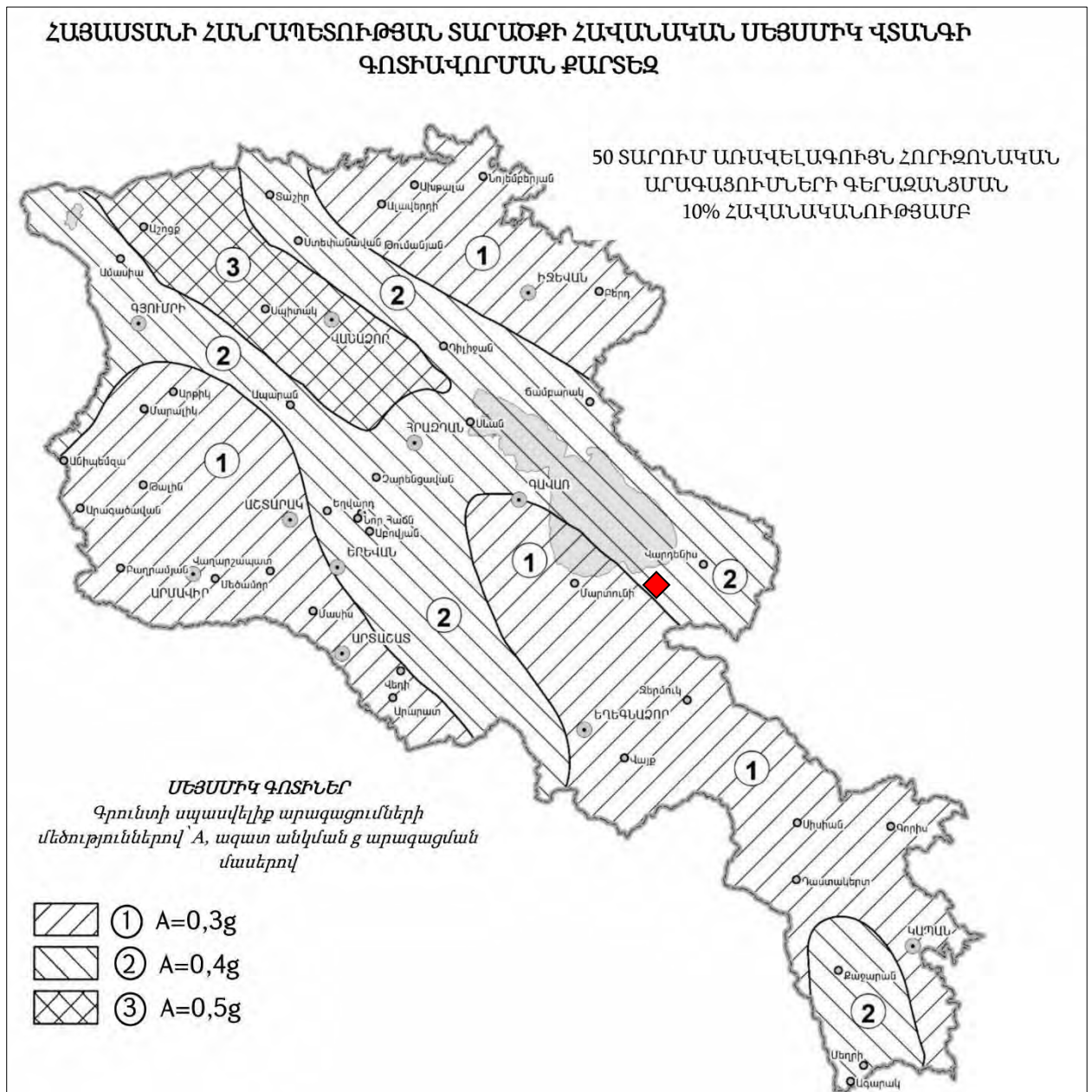

Նկար 5.

Նկար 6.

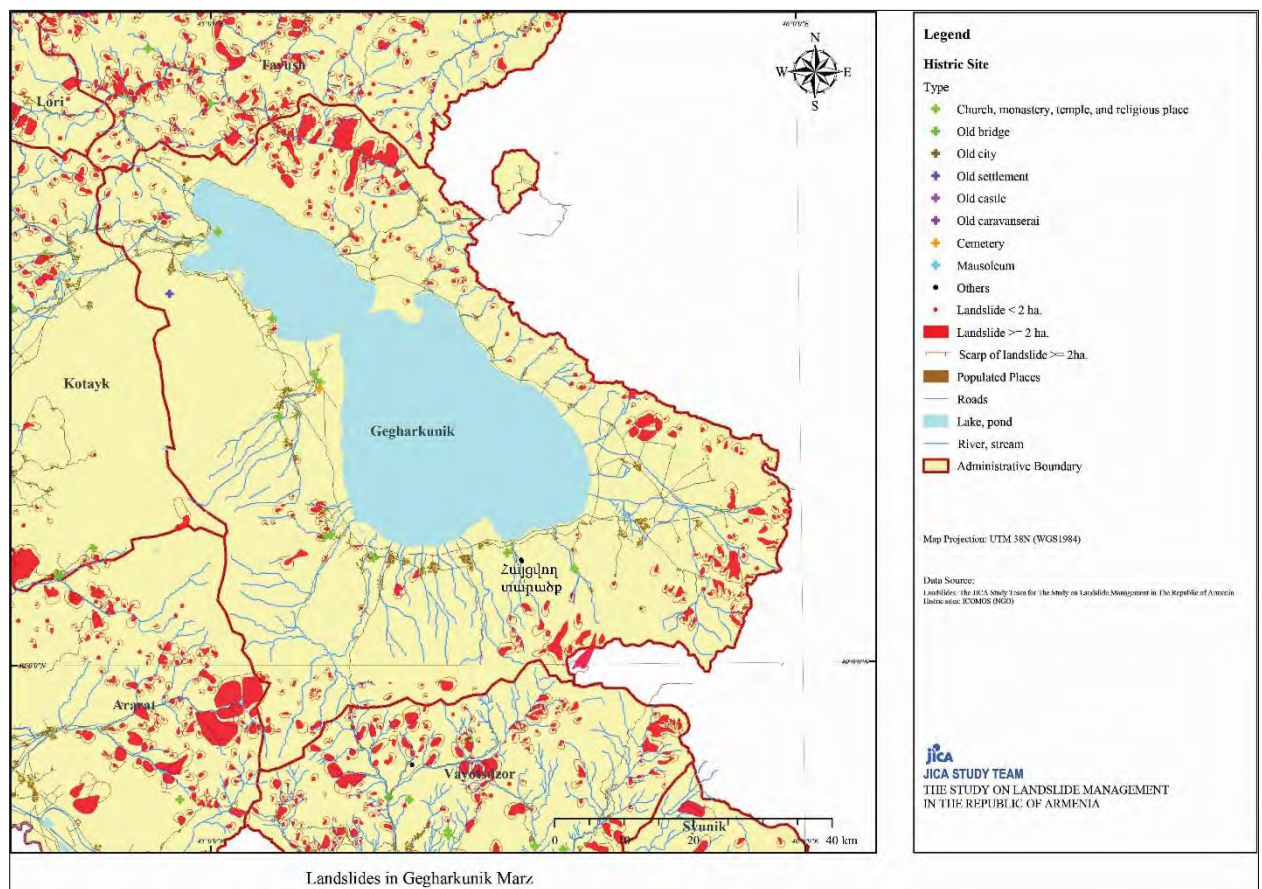
Ըստ ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. նախագծման նորմեր» N102-Ն հրամանի՝ Արծվանիստի երևակման տարածքը գտնվում է 2-րդ սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 0.4g կամ 400սմ/վրկ² գրունտի հորիզոնական արագացման մեծություն (նկար 7):

Նկար 7.

Տարածքում արտաձին երկրաբանական երևույթների վերաբերյալ տեղեկատվության հիմք է հանդիսանում Հայաստանում սողանքների տեխնիկական տեղեկագիրը (Միջազգային համագործակցության Ճապոնական գործակալություն, ՀՀ քաղաքաշինության նախարարություն, 2005):

Սողանքային մարմիններ երևակման կամ հարակից տարածքում չի արձանագրվել: Համաձայն արտակարգ իրավիճակների նախարարության ՀՀ սողանքային աղետի կառավարման ծրագրի ավարտական հաշվետվության՝ սողանքային մարմիններ հայտնի են հայցվող տեղամասից մոտ 6կմ հեռավորության վրա՝ դեպի Վարդենյանց լեռնացքը ընկած հատվածում (նկար 8):

Նկար 8.

2.2. Շրջանի կլիման

Սևանա լճի ջրհավաք ավազանում կլիմայի ձևավորման հիմնական գործոններն են արևի ճառագայթումը և մթնոլորտային շրջապտույտը: Արևային ժամերի քանակը տարեկան տատանվում է 2600-2800-ի միջև:

Սևանա լճի կենտրոնական գոտու տարբեր հատվածներ աչքի են ընկնում տարբեր կլիմայական պայմաններով: Ամենաանպաստ կլիմայական պայմանները

դիտվում են լճի արևմտյան ափին, որտեղ օդի ջերմաստիճանի կարող է իջնել մինչև -36°C : Լճի հակադիր՝ Արեգունու ափին ձմեռը համեմատաբար մեղմ է, նվազագույն ջերմաստիճանը հասնում է -25°C -ի: Բարձրադիր շրջաններում 0°C -ից բարձր ջերմաստիճանով օրերի թիվը հասնում է 200-ի, ցածրադիր գոտիներում՝ 260 օր: Առավելագույն ջերմաստիճանը գրանցվում է հուլիս-օգոստոս ամիսներին ($+28^{\circ}\text{C}$), նվազագույնը՝ հունվար-փետրվարին: Տարվա միջին ջերմաստիճանը տատանվում է $5-6^{\circ}\text{C}$ -ի միջև: Օդի հարաբերական խոնավությունը ենթակա է օրեկան և սեզոնային տատանումների: Ձմռանը միջին հարաբերական խոնավությունը Փոքր Սևանում կազմում է 70-75%, Մեծ Սևանում՝ 80-85%, ամռանը՝ համապատասխանաբար Փոքր Սևանում՝ 65%, Մեծ Սևանում՝ 75%:

Ռելիեֆի բազմազանությամբ և ջրի հարևանությամբ է պայմանավորված քամիների գերակշռությունը այս տարածքում: Քամիների միջին տարեկան արագությունը տատանվում է 1.5-6.0 մ/վրկ: Ձնածածկը ձևավորվում է նոյեմբերի կեսերին, կայուն ծածկը՝ դեկտեմբերի սկզբին, իսկ հալոցքը սկսվում է մարտի սկզբից և վերջանում ապրիլի վերջին:

Հայցվող տարածքում կլիման բնութագրվում է որպես չափավոր զով, խոնավ (նկար 9): Ստորև աղյուսակներում ներկայացվում են տարածքի կլիմայական բնութագրերը (ըստ Մարտունի օդերևութաբանական կայանի տվյալների):

Աղյուսակ 2.

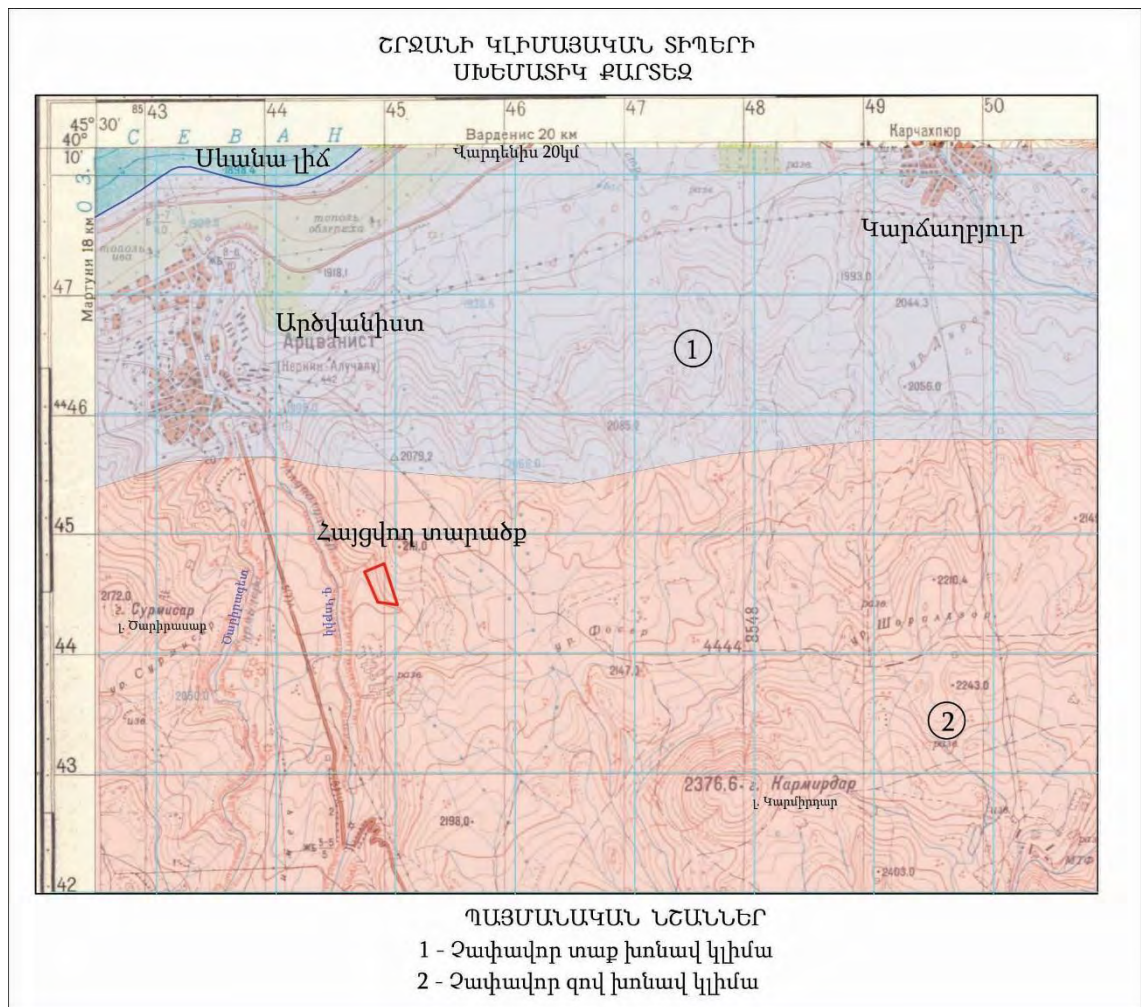
Ջերմաստիճանը, $^{\circ}\text{C}$

Ըստ ամիսների												Միջին	Նվազ.	Առավել.
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
-7.5	-6.3	-2.5	3.9	8.9	12.5	15.7	15.8	12.0	6.7	0.6	-4.8	4.6	-33	33

Աղյուսակ 3.

Օդի հարաբերական խոնավությունը, մմ

Միջին տարեկան	Ըստ ամիսների											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
70	71	71	69	66	69	70	70	71	68	69	70	71

Նկար 9.

Աղյուսակ 4.

Մթնոլորտային տեղումները												
Տեղումների քանակը, մմ												
միջին ամսական/առավելագույն տարեկան												
Ըստ ամիսների												Տարեկան
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
17	19	33	44	72	72	61	46	40	38	30	17	
35	30	52	40	54	56	69	60	74	49	42	23	74

Աղյուսակ 5.

Ձևաձածկույթը

Առավելագույն տասնօրյակային բարձրությունը, սմ	Տարվա մեջ ձևաձածկույթով օրերի քանակը	Ձյան մեջ ջրի առավելագույն քանակը, մմ
37	96	99

Աղյուսակ 6.

Քամիներ												
Ամիսներ	Կրկնելիությունը, % Միջին արագությունը, մ/վ								Անհողությունների կրկնելիությունը, %	Միջին ամսական արագությունը, մ/վ	Միջին տարեկան արագությունը, մ/վ	Ուժեղ քամիներով օրերի քանակը, օր
	Ուղղությունները											
	Հս	Հս- Արլ	Արլ	Հվ- Արլ	Հվ	Հվ- Արմ	Արմ	Հս- Արմ				
հունվար	15	6	13	9	14	15	20	8	52	2.1	1.8	31
	1.2	1.1	1.1	2.6	1.9	2.2	2.0	1.8				
ապրիլ	18	8	20	9	10	11	18	6	63	2.2		
	1.5	1.5	1.3	2.2	2.9	2.5	2.3	1.5				
հուլիս	35	15	20	7	5	4	6	8	56	1.6		
	1.4	1.2	1.1	1.3	1.5	1.0	1.0	1.2				
հոկտեմբեր	21	9	14	6	8	10	23	9	54	1.7		
	1.2	1.1	1.0	1.3	1.4	1.5	1.6	1.4				

Աղյուսակ 7.

Արևափայլի տևողությունը													
Բնութագիրը	Ըստ ամիսների												Տարեկան
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Արևափայլի տևողությունը	116	127	172	174	232	277	211	302	269	213	147	112	2453
Առանց արևի օրերի թիվը	3	2	2	2	0.2	0	0.2	0.3	1	2	3	8	24

2.3 Մթնոլորտային օդ

Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի պետական համակարգի շրջանակներում հայցվող տարածքում մթնոլորտային օդի դիտարկում չի իրականացվում (նկար 10): ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում մթնոլորտային օդի որակի դիտակայաններ չկան:

2023 թվականի հունիսին կատարվել են տեղամասի տարածքի մթնոլորտային օդի փոշու կոնցենտրացիայի դիտարկում, ինչը հիմք է հանդիսանալու երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում մշտադիտարկումների իրականացման համար: Տարածքում փոշու պարունակությունը որոշելու նպատակով իրականացվել են նմուշառումներ ասպիրացիոն եղանակով և փոշու պարունակության որոշում կշռային մեթոդով: Կատարվել է 4 չափում: Ըստ իրականացված չափումների փոշու պարունակությունը օդային ավազանում տատանվում է $0.021 - 0.03 \text{ մգ/մ}^3$ սահմաններում: Ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիան կազմել է 0.01 մգ/մ^3 , ազոտի երկօքսիդին՝ 0.005 մգ/մ^3 :

ՀՀ մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտացանց

Նկար 10.

Որոշակի պատկերացում տարածքի օդային ավազանների աղտոտվածության մասին կարելի է ստանալ նաև հաշվարկային եղանակով: Դրա համար ՀՀ բնապահպանության նախարարության , Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիտորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ (ներկայումս ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ) կողմից մշակվել է ուղեցույց ձեռնարկ, ուր ներկայացված են մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշների կախվածությունը տվյալ բնակավայրի ազգաբնակչության քանակից:

Աղյուսակ 8.

Բնակչության քանակը (հազ.)	Որոշված նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները (մգ/մ ³)			
	Փոշի	Ծծմբի երկօքսիդ	Ազոտի երկօքսիդ	Ածխածնի օքսիդ
50 -125	0,4	0,05	0,03	1,5
10 - 50	0,3	0,05	0,015	0,8
< 10	0,2	0,02	0,008	0,4

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքին մոտ գտնվող Արծվանիստ բնակավայրում մշտական բնակչությունը ըստ պաշտոնական տվյալների չի գերազանցում 10000 մարդ: Հետևաբար, տեղամասի տարածքի համար որպես մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցամիջ պետք է ընդունել. փոշի 0.2մգ/մ³, ծծմբի երկօքսիդ 0.02 մգ/մ³, ազոտի երկօքսիդ 0.008մգ/մ³ և ածխածնի օքսիդ 0.4մգ/մ³:

2.4 Ջրային ռեսուրսներ

Սևանը Հարավային Կովկասի խոշորագույն, բարձրադիր քաղցրահամ լիճն է, որի ծավալը 33.2կմ³ է, մակերեսը՝ 1238կմ²: Լիճը Արտանիշի և Նորատուսի հրվանդանների միջև ձգված ստորջրյա պատնեշով՝ Շորժայի թմբով, բաժանվում է երկու մասի՝ հարավ-արևելյան կամ Մեծ Սևան (20.4կմ³), հյուսիս-արևելյան կամ Փոքր Սևան (12.8կմ³): Լճի առավելագույն խորությունը 79.4 մ է (Փոքր Սևան), միջին խորությունը՝ 26.2 մ, ավիի շրջագիծը մոտ 230 կմ:

Սևանա լիճ են թափվում 28 գետեր և գետակներ, որոնցից 4-ը՝ Փոքր Սևան, 24-ը՝ Մեծ Սևան: Գետերի ավազանների մակերեսների գումարը կազմում է 2780կմ², իսկ միջավազանային տարածությունը՝ 696.0կմ²:

Գետերի մեծ մասի առավելագույն ելքերը, սովորաբար, դիտվում են զարնանային վարարումների ժամանակ: Սակայն կարող են դիտվել նաև ամառ-աշնանային սակավաջուր փուլի ընթացքում, որի պատճառը այս սեզոնում հաճախակի տեղացող տեղատարափ անձրևներն են: Գետերի մեծ մասն ունի լավ արտահայտված սակավաջրության երկու փուլ՝ ամառ-աշնանային և ձմեռային:

Լճից դուրս է գալիս մեկ գետ՝ Հրազդանը, որի բնական հոսքը մինչև լճի մակարդակի իջեցումը եղել է 110մլն.մ³ տարեկան: Ներկայումս այս գետը վերածվել է ջրանցքների և ջրատարների մի համակարգի, որով հոսում է Սևանա լճից ոռոգման նպատակներով վերցվող ջուրը:

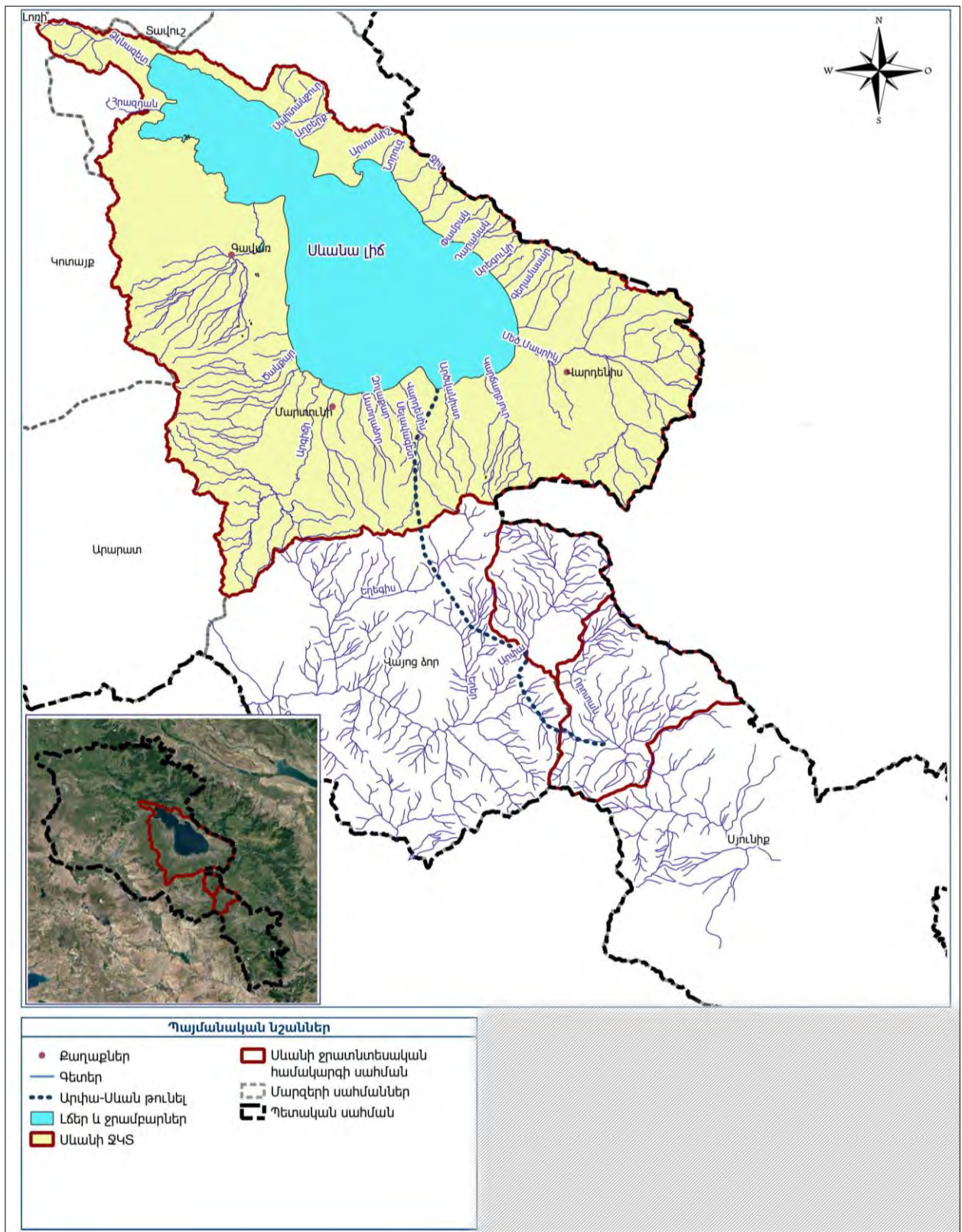
Աղյուսակ 9.

Հաշվեկշռի տարրերը	Ցուցանիշը
<i>Մուտք</i>	
Լիճ թափվող գետերով	804.1
Արփա-Սևան թունելով	177.54
Տեղումները լճի մակերևույթի վրա	742.9
Ստորերկրյա հոսք	94.2
Ընդամենը	1818.74
<i>Ելք</i>	
Հրազդան գետով	154.56
Գոլորշիացում ջրի մակերևույթից	1092.8
Ստորերկրյա հոսք	14.4
Ընդամենը	1261.96
<i>Կուտակում</i>	556.78

Սևանա լճի ջրագրությունը ներկայացված է նկար 11-ում (ըստ Սևանի ջրավազանային կառավարման տարածքի 2022-2027 թվականների կառավարման պլանի):

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքը գտնվում է Սևանա լճի ափից 3.4կմ հեռավորության վրա:

Հայցվող տարածքից մոտ 290մ հեռավորության վրա հոսում է Կոթիկ (Արծվանիստ) գետը, մոտ 920մ հեռավորության վրա՝ Ծափրազետը (նկար 12):

Նկար 11.

Կոթիկ (Արծվանիստ) գետի մի շարք հիմնական ջրագրական և ջրաբանական բնութագրերը ներկայացված են ստորև աղյուսակներում:

Աղյուսակ 10.

Գետի անունը	Երկարությունը, կմ	Ջրհավաք ավազանի մակերեսը, կմ ²	Ակունքի բարձրությունը, մ	Գետաբերանի բարձրությունը, մ ²	Միջին թեքությունը, ‰
Արծվանիստ	20	82.7	3260	1900.6	68

Աղյուսակ 11.

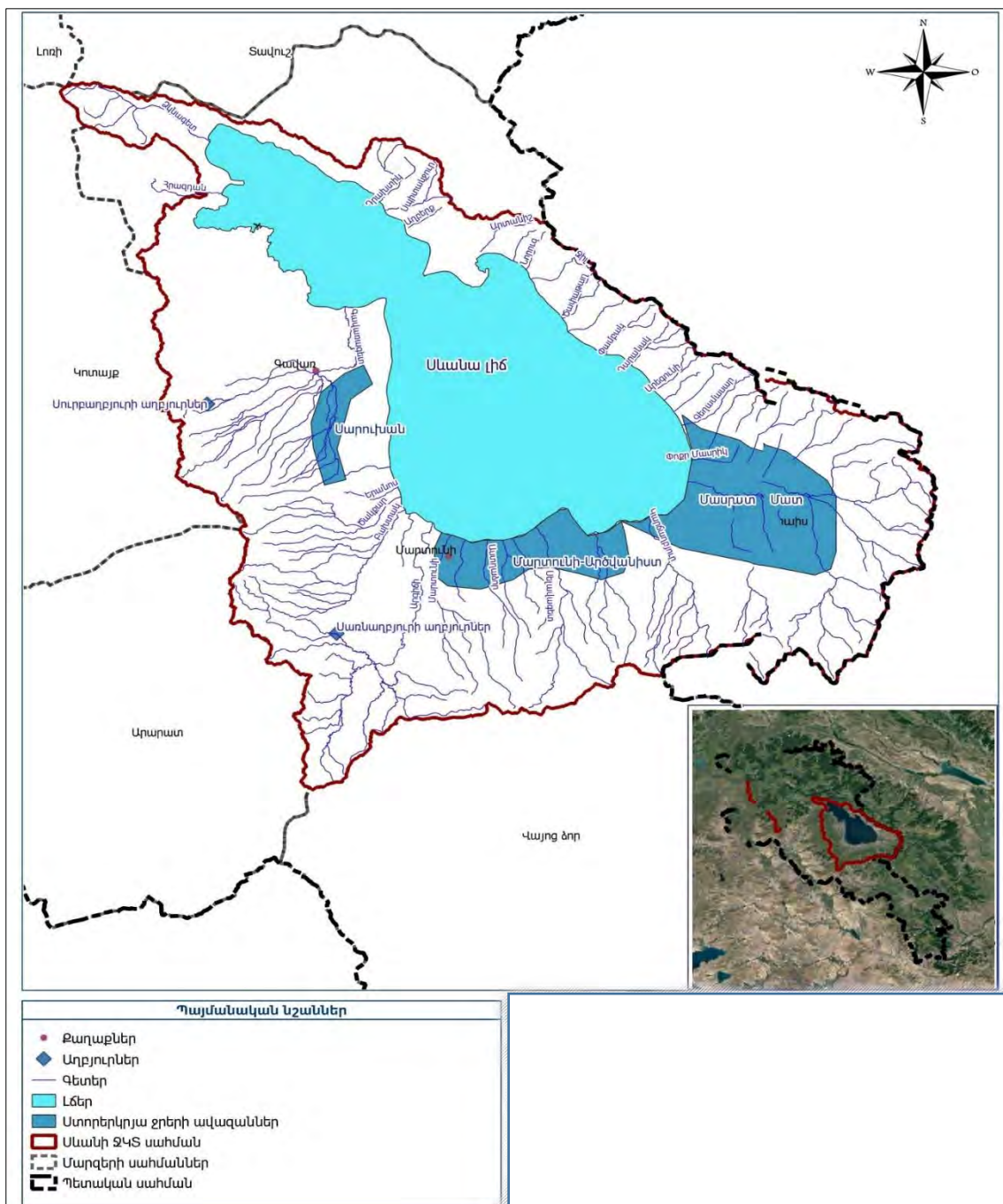
Սևանի ՋԿՏ-ում դաշտային հետազոտությունների և որոշումների կայացմանն աջակցող համակարգի միջոցով հաշվարկված Սևանա լիճ հոսող գետերի բազմամյա միջին և 2017 թ. միջին տարեկան ջրային հաշվեկշիռների արդյունքները

Գետի անունը	Բազմամյա միջին				
	Մթնոլորտային տեղումներ	Գոլորշացում	Բնական հոսք	Գետային հոսք	Խորքային հոսք
Արծվանիստ	554.98	299.16	255.81	204.37	51.44

Գետի անունը	2017			
	Գոլորշացում	Մթնոլորտային տեղումներ	Բնական հոսք	Խորքային հոսք
Արծվանիստ	283.65	472.07	188.43	-14.60

Ջրային ռեսուրսների հետազոտական մոնիթորինգի պետական համակարգի շրջանակներում 2022 թվականին կատարված հետազոտությունների համաձայն Արծվանիստ գետի ջրի որակը գետաբերանում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս)՝ պայմանավորված ֆոսֆատ իոնով, մանգանով, երկաթով, ալյումինով, ընդհանուր ֆոսֆորով, ընդհանուր լուծված աղերով (<http://www.armmonitoring.am/page/70>)

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տեղամասի տարածաշրջանում է գտնվում Մարտունի-Արծվանիստ ստորերկրյա ջրային մարմինը (նկար 13, ըստ Սևանի ջրավազանային կառավարման տարածքի 2022-2027 թվականների կառավարման պլանի, ՀՀ կառավարության 29.05.2008թ.-ի №549-Ն որոշման, «Լեռնային տարածաշրջաններում ստորերկրյա ջրերի բնական ռեսուրսների գնահատման ազգային մեթոդիկայի մշակում և դրա կիրառումը Հրազդանի և Սեվանի ջրավազանային կառավարման տարածքներում» 2020թ.-ի վերջնական հաշվետվության:

Նկար 13.

Մարտունի-Արծվանիստ ստորերկրա ջրերի հանքավայրը գտնվում է 1910-2020մ հիպսոմետրիկ նիշերի վրա :

Տարածքի ստորերկրյա ջրերի բնական ռեսուրսները կազմում են ընդամենը 4.02 մ³ /վրկ, այդ թվում.

- ✓ աղբյուրային հոսք – 1.50 մ³ /վրկ
- ✓ դրենաժային հոսք – 1.01 մ³ /վրկ
- ✓ խորքային հոսք - 1.51 մ³ /վրկ

Տարածքում կատարվել են հիդրոերկրաբանական հետախուզական աշխատանքներ, որի արդյունքով հաստատվել են ստորերկրյա ջրերի շահագործական պաշարները ընդամենը 2.03 մ³ /վրկ, այդ թվում.

- ✓ A+B կարգով – 1.09 մ³ /վրկ
- ✓ C₁ կարգով – 0.13 մ³ /վրկ
- ✓ C₂ կարգով – 0.81 մ³ /վրկ:

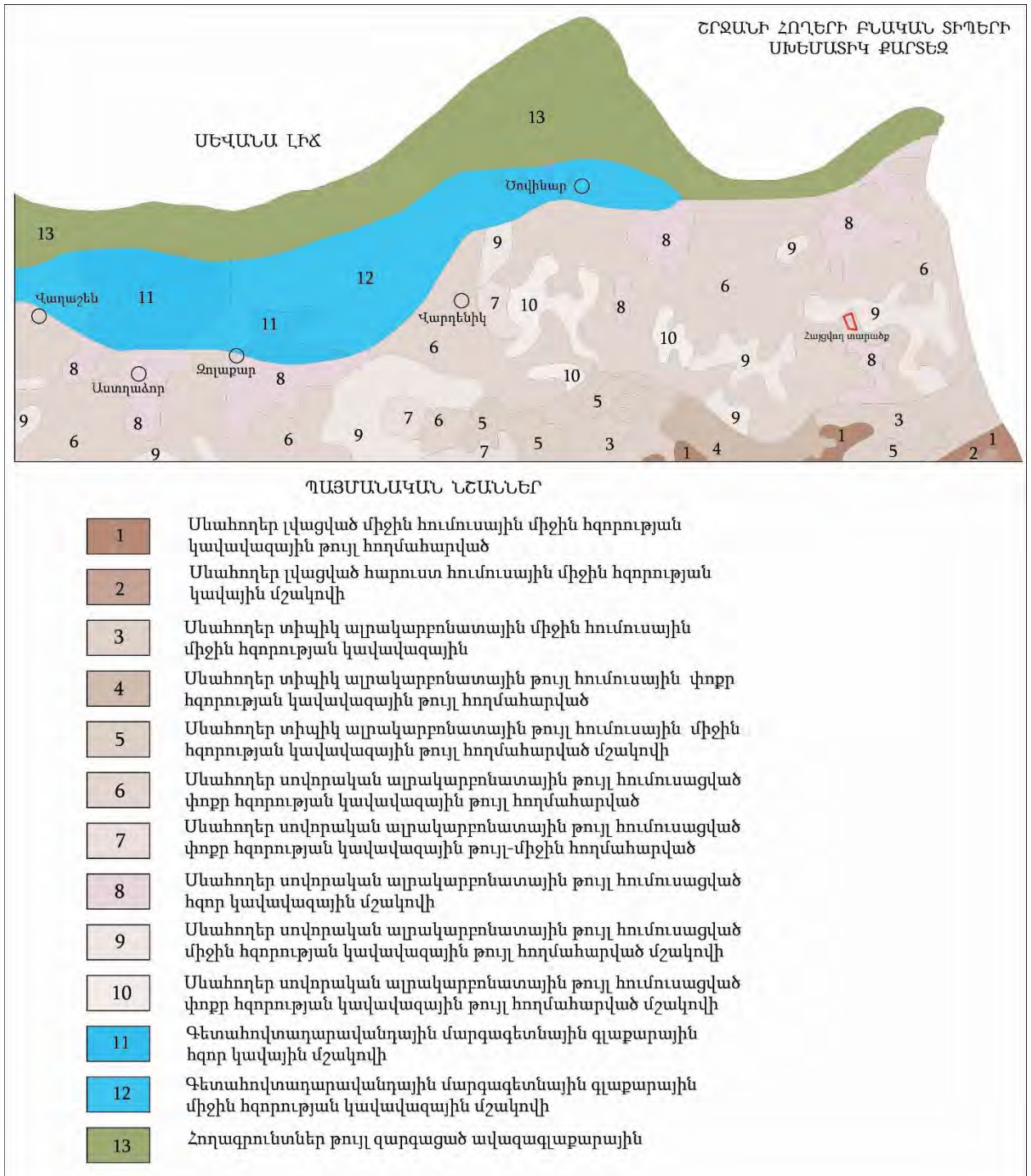
Ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների (4.02մ³ /վրկ) առանձին բաղադրիչները գնահատվել են հետևյալ քանակներով.

- ✓ օգտագործելի ջրային ռեսուրսներ – 2.01 մ³ /վրկ
- ✓ ռազմավարական ջրային ռեսուրսներ – 0.81 մ³ /վրկ
- ✓ ազգային ջրային պաշար – 1.2 մ³ /վրկ:

Երևակման տարածքի հիդրոերկրաբանական կառուցվածքի (ստորերկրյա ջրերի հորիզոններ, դեբիտ, որակ) ուսումնասիրությունը նախատեսվում է իրականացնել երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում, ինչը ամրագրված է աշխատանքների ծրագրով :

2.5. Հողեր

Արծվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման շրջանում զարգացած են հիմնականում գետահովտադարավանդային հողերը և սևահողերը (նկար 13): Սևանա լճի ափին գուգահեռ քարտեզագրված են ավազազլաքարային հողագրոնտները : Սևահողերում առանձին ծագումնաբանական հորիզոնների քիմիական բաղադրությունը, մասնավորապես սիլիցիումի, ալյումինիումի, երկաթի, կալիումի պարունակության տեսակետից առանձնապես խիստ չի տարբերվում, նկատվում է դրանց հավասարաչափ կուտակում հողի պրոֆիլի սահմաններում:

Նկար 13.

Հողային լուծույթի ռեակցիան գլխավորապես չեզոք է (pH-ը տատանվում է 7-ի սահմաններում): Կլանող համալիրը հագեցված է հիմնականում Ca-ով և Mg-ով: Բնորոշ է կնձկային ստրուկտուրա: Հարուստ են ընդհանուր ազոտով (0.15-0.35%), ֆոսֆորական թթվով (0.15-0.26%) և կալիումով (1-2%):

Սովորական (կարբոնատային) և լվացված սևահողերի քիմիական և ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները բերված են ստորև աղյուսակ 12-ում:

Աղյուսակ 12.

Սևահողերի քիմիական ու ֆիզիկաքիմիական հատկությունները

Հողատիպը և ենթատիպը	Հորիզոնները և խորությունը, սմ	Տոկոսներով			Կլանված կատիոնների գումարը, մ/էկվ 100գ հողում
		հումուս	ընդհանուր		
			ազոտ	CaCO ₃	
1	2	3	4	5	6
Սովորական սևահողեր	A ₁ 0-15	4.32	0.34	0.5	37.2
	A ₂ 15-29	2.77	0.23	0.6	36.1
	B ₁ 29-45	2.56	0.18	0.6	29.2
	B ₂ 45-62	2.09	0.15	1.6	37.2
	C 62-80	1.99	0.15	1.7	24.8
Լվացված սևահողեր	A ₁ 0-23	6.67	0.34	չկա	32.2
	A ₂ 23-43	6.59	0.32	չկա	33.4
	B ₁ 43-68	5.32	0.31	չկա	37.3
	B ₂ 68-83	1.64	0.20	չկա	28.5
	C 83-100	0.90	0.19	40.3	-

A – հողի վերին, հումուսով առավել հարուստ շերտ, B – անցողիկ հորիզոն, C – մայրական ապարատեսակ

Գետահովտադարավանդային հողերի առաջացումը կապված է մշտապես հոսող գետերի գործունեության հետ, գետափերի հարթ տարածություններում: Այս հողերում ծագումնաբանական հորիզոնները թույլ են արտահայտված: Ունեն պարզ շերտավոր կառուցվածք, մեծ հզորություն, թեթև մեխանիկական կազմ (ավազային, կավավազային) և հատիկակնձկային ստրուկտուրա: Հումուսի պարունակությունը 1,5-2-ից մինչև 4-6%:

Հողային լուծույթի ռեակցիան հիմնականում չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Կլանման տարողությունը մեծ չէ (15-25 մ.էկվ 100գ հողում), կլանված կատիոնների կազմում գերակշռողը կալցիումն է:

Սևանա լճի մակարդակի իջեցման արդյունքում առաջացած հողագրունտները միատարր չեն, հանդիպում են ավազային, ավազազլաքարային,

կավավազագլաքարային կրաքարախիտունջային կուտակումներ: Հողագրունտների զարգացման որոշ տեղերում խորքային ջրերի մերձակերնության տեղադրման պատճառով հողակազմող գործընթացները գնում են հիդրոմորֆ պայմաններում, իսկ որոշ տեղերում՝ ավտոտրոֆ պայմաններում:

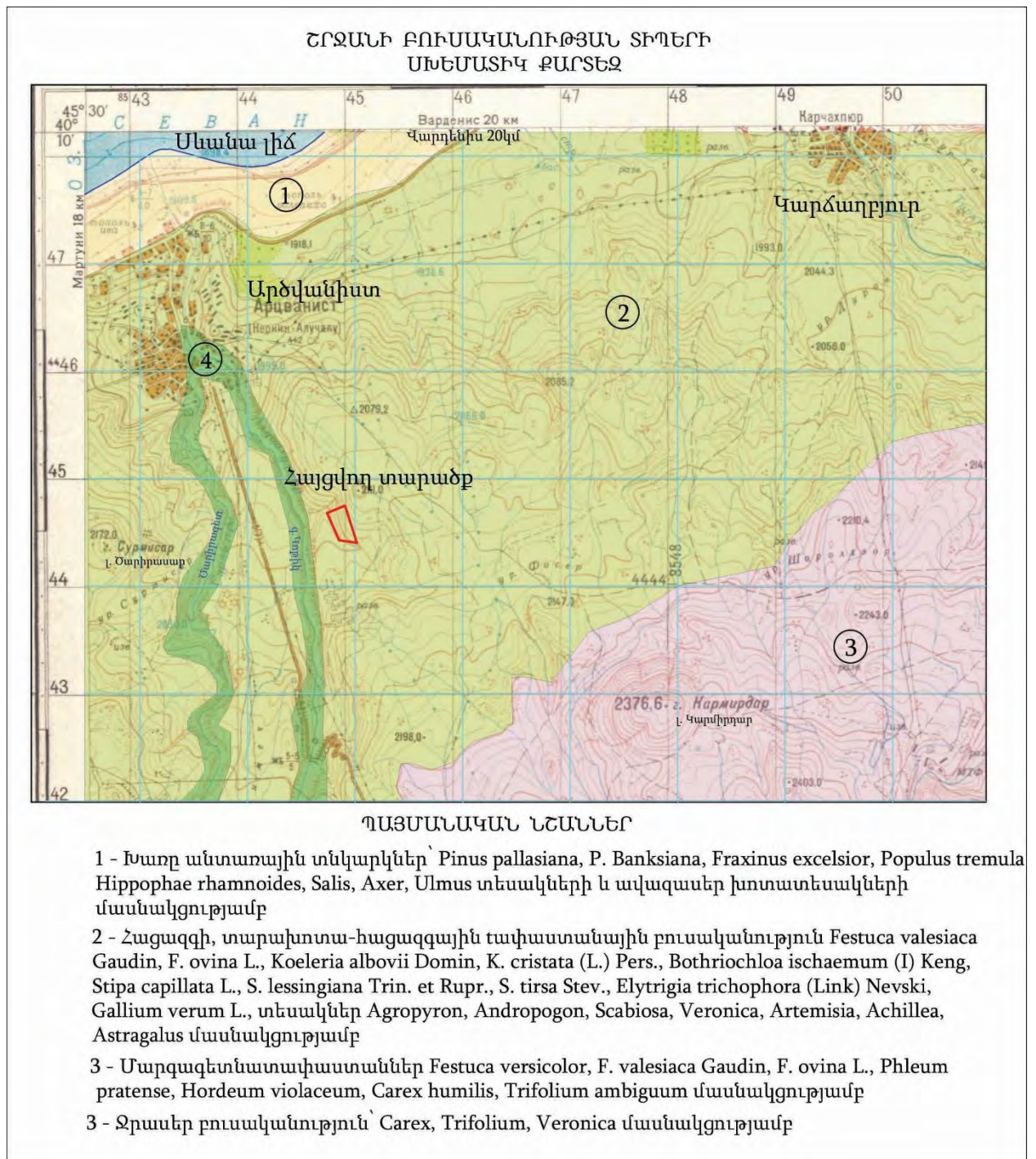
Երևակման տարածքը ներկայացված է սովորական ալրակարբոնատային թույլ հումուսացված սևահողերով: Հողաշերտի հզորությունը հորատհարթակների տարածքում կազմում է միջինը 0.6մ, փորձնական բացահանքի համար ընտրված լանջային տարածքում՝ 0.3մ: 2023 թվականի հունիսին կատարվել է երևակման տարածքի հողերի նմուշառում՝ ծանր մետաղների և այլ աղտոտիչների պարունակությունները ուսումնասիրելու նպատակով: Պարարտանյութերի, դրանց բաղկացուցիչ տարրերի, օրգանական այլ աղտոտիչների պարունակություններ չեն արձանագրվել: Հողերում արձանագրվել է ցինկի 14.12մգ/կգ, պղնձի 1.39մգ/կգ, կալիումի 17598մգ/կգ, կալցիումի 21863մգ/կգ, մանգանի 413մգ/կգ, երկաթի 47249մգ/կգ, սիլիցիումի 287128մգ/կգ, ալյումինի 14759մգ/կգ պարունակություններ:

Հայցվող տեղամասում խախտված/վերականգնված տարածքներ, հողաբուսական շերտի լցակույտեր, պահեստավորման հարթակներ չեն արձանագրվել:

2.6. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Արժվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման տարածքը ներառված է Սևանի ավազանի ֆլորիստական շրջանում: Երևակման և հարակից տարածքներում լայն տարածված են լեռնային տափաստանային և տափաստանային համակեցությունները, որոնցում գերիշխում են շյուղախոտ վալեսյան, բարակոտնուկ սանրաձև, փետրախոտ տխուր, շյուղախոտ ոչխարային. դաշտավլուկ մարգագետնային և այլ հացազգիները (նկար 14): Դրանցում զգալի են նաև տրագականտային աստրագալների և ուրցի բազմաթիվ տեսակների մասնակցությունը: Երևակման տարածքը ներկայացված է սովորական ալրակարբոնատային թույլ հումուսացված սևահողերը, ինչը կանխորոշել է առատ տափաստանային բուսականության զարգացումը: Երևակման տարածքում դիտարկվել են բարակոտնուկ սանրաձև (*Koeleria cristata*), փետրախոտ տխուր (*Stipa tirsia*), բրոմոպսիս խայտաբղետ (*Bromopsis variegata*), ուրց սողացող (*Thymus*

serpyllum L.), կծմախոտ սովորական (Botriochloa ischaemum), օշինդր դառը (Artemisia absinthium L.) :

Նկար 14.

Երևակման տարածքից մոտ 2.6կմ հեռավորության վրա, Սևանա լճի մերձափնյա հատվածում տարածված են սոճու, չիչխանի, բարդու և հացենու արհեստական տնկարկներ: Թփուտային բուսականությունը ներկայացված է արոսենու, մասրենու և ալոճենու թփատեսակների համակեցություններով :

Արծվանիստ (Կոթիկ) և Ծարիրագետ գետակների ձորակներում դիտարկվել են բոշխ (*Carex vesicaria*, *Carex gracilis*), եղեգ (*Phragmites communis*), կյուն (*Juncus acutus*), բերենիկե (*Veronica anagallis-aquatica*) :

Տեղամասի տարածաշրջանում ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքերում գրանցված տեսակների վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու նպատակով կատարվել է Կարմիր գրքերի նյութերի վերլուծություն (հիմք՝ ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության պաշտոնական կայքը <http://www.mnp.am>):

Ընդհանուր առմամբ Արծվանիստի երևակման տարածաշրջանում (Մարտունի ենթաշրջան) հայտնի են ՀՀ բույսերի կարմիր գրքում գրանցված հետևյալ տեսակները.

- ջրաերեքնուկ եռատերև (*Menyanthes trifoliata* L.) – խոցելի տեսակ, հայտնի է Գիլլի լճի շրջակայքից, հայցվող տարածքից մոտ 17կմ հեռավորության վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- Անողնուցուկ Գրոսհեյմի (*Puccinellia grossheimiana* V.I.Krecz.) – վտանգված տեսակ, աճում էր Գիլլի լճի տրածքից, երևակումից մոտ 17կմ հեռավորության վրա : նոր պոպուլյացիաներ հայտնաբերվել են Սևանա լճի ավազանում և Արարատյան հարթավայրում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- Գրենլանդիա խիտ (*Groenlandia densa* (L.) Fourr.) – վտանգված տեսակ, հայտնի է Արգիճի գետի ավազանից և Ծովակ գյուղի շրջակայքից, երևակման տարածքից համապատասխանաբար մոտ 17կմ և 11կմ հեռավորությունների վրա :

Երևակման տարածքը ուսումնասիրվել է երթուղիների ցանցով, ինչի արդյունքում վերը նշված կարմիրգրքային տեղակների աճելավայրեր չեն արձանագրվել :

Երևակման տարածքում նշվել են գոմաղբաբեզներ, բրոնզաբեզներ, սովորական մորեխ : Ցերեկային թիթեռներից դիտարկվել է դեղնաթիթեռ : Արծվանիստ և Ծարիրագետ գետակների ձորակներում երկկենցաղներից դիտարկվել է կանաչ դողոշ, սարդակերպերից՝ խայտաբղետ կարիճը : Թռչուններից երևական տարածքում արձանագրվել է արտույտ, կաթնասուններից՝ բազմաթիվ դաշտամկներ : Երևակման տարածքում խոշոր կաթնասուններ, դրանց բներ/որջեր

չեն արձանագրվել, դիտարկվել է նապաստակ: Սակայն բնակիչների պնդմամբ երևակման շրջանում հանդիպում են գայլը, աղվեսը, շնագայլը :

ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված տեսակներից ըստ գրական տվյալների տարածաշրջանում հատնի են.

- կատարավոր խիունջ (*Planorbis carinatus*) – կրճատվող թվաքանակով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Արգիճի գետի հովտից, Վաղաշեն գյուղի քոչավայրերից վերև, երևակման տարածքից մոտ 20կմ հեռավորության վրա :

- մորեխ հայկական (*Gomphocerus armeniacus*) – սահմանափակ, մասնակի ընդհատված արեալով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Արգիճի գետի հովտից, երևակման տարածքից մոտ 20կմ հեռավորության վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- սևանյան գնայուկ (*Dyschirius sevanensis Khnzorian*) – փոքր արեալով տեսակ, գնահատվում է որպես խոցելի, հայտնի է Մարտունիի շրջակայքում և Մասրիկ գետի ավազանում, երևակման տարածքից համապատասխանաբար մոտ 19կմ և 13կմ հեռավորությունների վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- թուրքական կապտաթիթեռ (*Agrodiaetus turcicus Koçak*) – սահմանափակ արեալով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Մարտունիի շրջակայքում՝ երևակման տարածքից համապատասխանաբար մոտ 19կմ հեռավորության վրա : Պահպանություն չի իրականացվում :

- իշամեղու դադեստանյան (*Bombus daghestanicus Radoszkowsky*) – ոչ մեծ արեալով հազվագյուտ տեսակ, հայտնի է Զուլաքար գյուղի շրջակայքից, երևակման տարածքից մոտ 13կմ հեռավորության վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- Ռոստոմբեկովի մողես (*Darevskia rostombekovi Darevsky*) – վտանգված տեսակ, հայտնի է Ծովակ գյուղի շրջակայքից, երևակման տարածքից մոտ 11կմ հեռավորության վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- մոխրակապույտ սուզակ (*Podiceps grisegena Boddaert*) – խոցելի տեսակ, հավանաբար հանդիպում է Կարճաղբյուր-Լճավան տարածքում (ըստ քարտեզի) : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- վարդագույն հավալուսն (*Pelecanus onocrotalus*) – խոցելի տեսակ, նախկինում չուի շրջանում հանդիպել է Գիլլի լճին հարող Սևանա լճի առափնյա հատվածներում, երևակման տարածքից մոտ 15կմ հեռավորության վրա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- գանգրափետուր հավալուսն (*Pelecanus crispus* Bruch) – վտանգված տեսակ, հանդիպում է Սևանա լճի ավազանում որպես չվահյուր, գգ. Նորաշենին և Լիճքին հարող ջրային տարածներում : Լիճք բնակավայրը գտնվում է երևակման տարածքից մոտ 20կմ հեռավորության վրա : Նորաշեն բնակավայր Գեղարքունիքի մարզում, ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքի 215-րդ էջի վրա նշված հատվածում չկա : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- մեծ ձկնկուլ (*Phalacrocorax carbo* Linnaeus) – հազվագյուտ, անհետացող տեսակ, հազվադեպ հանդիպում է Սևանա լճում, չուի ժամանակ և ամռանը, Գիլլի լճի (երևակման տարածքից մոտ 15-17կմ հեռավորության վրա) չորացման և Սևանա լճի մակարդակի իջեցման արդյունքում ոչնչացվել է բնադրման միակ վայրը : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- սպիտակաաչք սուգաբաղ (*Aythya nyroca*) – նստակյաց, քիչ տարածված, խոցելի տեսակ : Նախընտրում է առափնյա եղեգնուտներով պատված և հարուստ ջրային բուսականությամբ ջրավազանները: Մինչև Սևանա լճի մակարդակի իջնելը բնադրավայրերը գտնվում էին Գիլլի լճում, երևակման տարածքից մոտ 17կմ հեռացորության վրա: Ներկայումս բնադրում է Արարատյան հարթավայրի արհեստական և բնական լճակներում:

- փոքր ձկնկուլ (*Phalacrocorax pygmaeus* Pallas) - հազվագյուտ, անհետացող տեսակ, հազվադեպ հանդիպում է Սևանա լճում, չուի ժամանակ և ամռանը : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- քաջահավ (*Plegadis falcinellus* Linnaeus) – անհետացող խոցելի տեսակ, հանդիպում է Սևանա լճում: Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- տարգալակտուց (*Platalea leucordia* Linnaeus) – անհետացող վտանգված տեսակ, Սևանա լճի մակարդակի իջեցման արդյունքում ոչնչացվել են բնադրման վայրերը : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- թշնան կարապ – (*Cygnus olor*) – պատահական չվահյուր, հազվագյուտ տեսակ, հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- ճչան կապար (*Cygnus cygnus*) – հազվագյուտ տեսակ, հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- փոքր կարապ (*Cygnus columbianus* Yarrell) – հազվագյուտ տեսակ, հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- սպիտակագլուխ բադ (*Oxyura leucocephala* Scopoli) – ռելիկտային, վտանգված տեսակ : Ներկայումս Սևանա լճի մակարդակի ավազանում բնադրման վայրերը ոչնչացվել են :
- մոխրագույն սազ (*Anser anser*) – հազվագյուտ, խոցելի տեսակ : Սևանա լճի մակարդակի իջեցման արդյունքում ոչնչացվել են բնադրման վայրերը : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- խայտաբադ (*Tadorna tadorna*) – հազվագյուտ անհետացող տեսակ, գնահատված է որպես խոցելի : Հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- լայնակտուց բադ (*Anas clypeata*) – չվահյուր, գնահատված է որպես խոցելի : Հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- ծվվան սազ (*Anser erythropus*) – գնահատված է որպես խոցելի տեսակ, հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- սպիտակաճակատ սազ (*Anser albifrons*) – գնահատված է որպես խոցելի տեսակ, հանդիպում է չուի ժամանակ Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- տուրպան (*Melanitta fusca*) – հազվագյուտ անհետացող տեսակ, որոշ վայրերում՝ չվահյուր : Հանդիպում է գարնանը և աշնանը Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :

- տափաստանային արծիվ (*Aquila nipalensis orientalis* Hodgson) – քիչ քանակությամբ հանդիպող, խոցելի տեսակ : Հանդիպում է ՀՀ տափաստանային գոտում չուի և բնադրման շրջանում : Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում :
- սապսան (*Falco peregrinus* Tunstall) - գնահատված է որպես խոցելի տեսակ, ՀՀ հանդիպում է գրեթե ամբողջ տարածքում, զբաղեցնելով ժայռային միջավայրերը : Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում :
- գեղանի կռունկ (*Arthropoides virgo* Linneus) – ոչ տարածված, չվող, հազվագյուտ տեսակ : Աշնանային և գարնանային չուի շրջաններում երամները օգտագործում են առավելախես Սևանի ավազանի ցանքատարածությունները : Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում :
- մոխրագույն կռունկ (*Grus grus*) – քիչ տարածված, որպես վտանգված գնահատված տեսակ : Նախկինում բնադրել է Սևանա լճի ավազանում, Գիլլի լճի տարածքում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- մեծ իլիկակտուց (*Limosa limosa*) - հազվագյուտ, որպես խոցելի գնահատված տեսակ : Հանդիպում է գարնանը և աշնանը Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- մեծ արորիկ (*Numenius arquatus*) - հազվագյուտ, որպես խոցելի գնահատված տեսակ : Հանդիպում է գարնանը և աշնանը Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- բզակտուց (*Recurvirostra avosetta*) – հազվագյուտ, սակավաթիվ տեսակ : Գնահատված է որպես խոցելի : Հանդիպում է Սևանա լճի ավազանում : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- հայկական որոր (*Larus armenicus* Buturlin) – սահմանափակ արեալով և հեշտ խոցելի բնադրավայրային բիոտոպերով տեսակ : Գնահատված է որպես խոցելի : Հանդիպում է Սևանա լճի ավազանում, այստեղ է գտնվում հիմնական գաղութը : Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում :
- ներկարար (*Coracias garrulus*) – սակավաթիվ, օլիգոտոպային տեսակ : Գնահատված է որպես խոցելի : ՀՀ-ում հանդիպում է կիսաանապատային և

լեռնատափաստանային գոտիներում: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Խոսրովի անտառ» արգելոցում:

- պստիկ սպիտակատամ (*Suncus etruscus* Sav) –հազվադեպ հանդիպող տեսակ: Գնահատված է որպես խոցելի: Հայտնաբերված է գեղարքունիքի մարզի Վարդենիս և Այգուտ բնակավայրերի շրջանում, երևակման տարածքից մոտ 17կմ և 65կմ հեռավորությունների վրա: Արեալի մի մասը գտնվում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում:

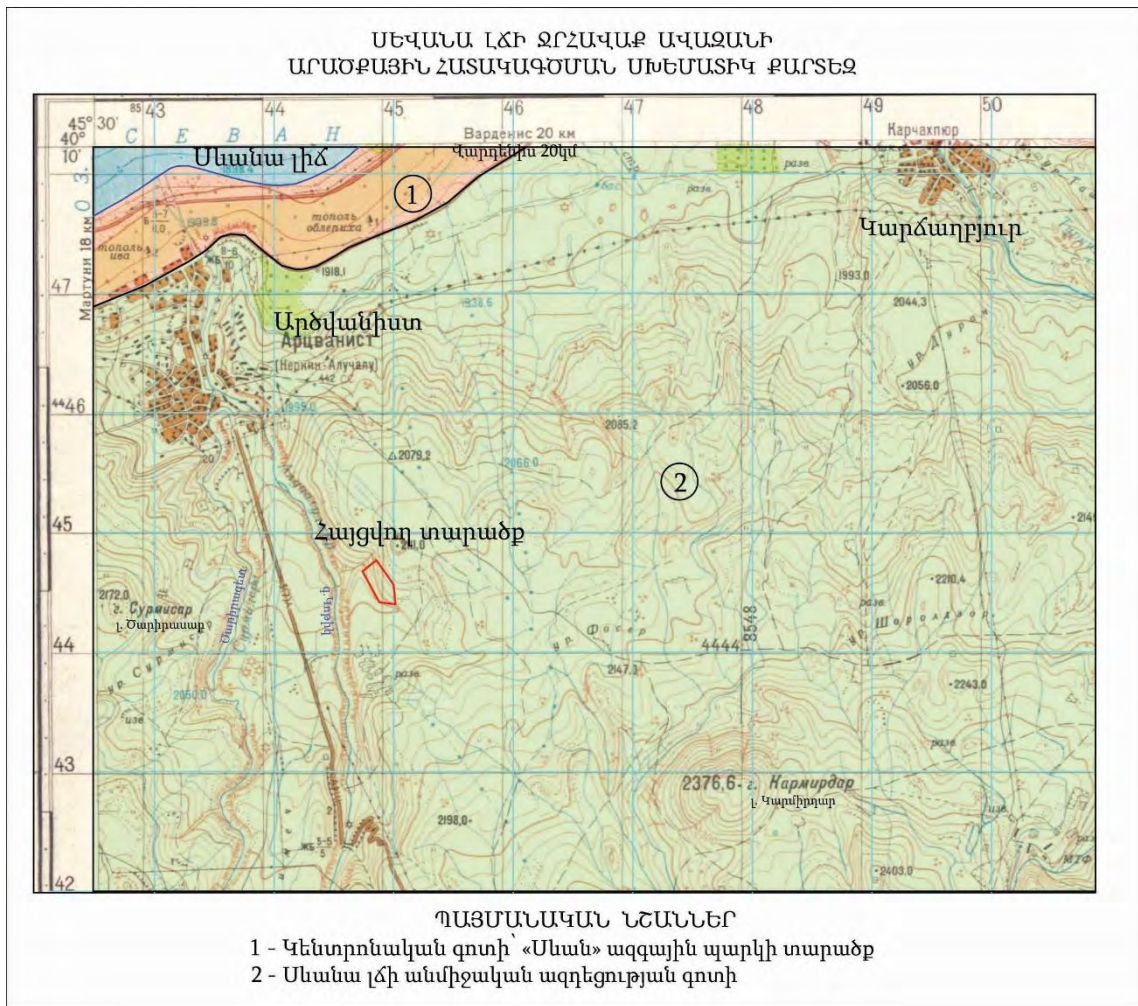
Արծվանիստի բնակավայրը և դրա հատակից տարածքը վերը թվարկված, ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակների համար որպես բնադրման վայր ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում նշված չէ:

2.7. Վտանգված էկոհամակարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

Արծվանիստի երևակումը ներառված չէ բնության հատուկ պահպանող տարածքի սահմաններում: «Սևան» ազգային պարկի կենտրոնական գոտուց երևակումը գտնվում է մոտ 2.5կմ հեռավորության վրա՝ դեպի հարավ-հարավ-երևելք: Երևակումը, ըստ Սևանա լճի գոտիավորման հատակագծի, ներառված է անմիջական ազդեցության գոտու սահմաններում, որն ընդգրկում է կենտրոնական գոտու սահմաններից դուրս գտնվող ջրհավաք ավազանը՝ մինչև ջրբաժան, որտեղ ցանկացած գործունեություն ուղղակի կամ անուղղակի ճանապարհով ազդում է Սևանա լճի, նրա մեջ թափվող գետերի հիդրոֆիզիկական, հիդրոքիմիական, հիդրոկենսաբանական, սանիտարաթունաբանական, հիգիենիկ և այլ որակական ու քանակական ցուցանիշների վրա (նկար 15):

,Սևանա՝ ազգային պարկը հիմնադրվել է Հայկական ՍՍՀ Կոմկուսի Կենտկոմի և Մինիստրների Խորհրդի 1978 թվականի մարտի 14-ի թիվ 125 որոշմամբ՝ Սևանա լճի բնական էկոհամակարգը պահպանելու նպատակով:

Ազգային պարկը շրջապատված է Գեղամա, Վարդենիսի, Սևանի, Փամբակի և Արեգունու լեռնաշղթաներով: Այն ընդգրկում է լճի ջրային հայելին և ավազաններ՝ տարածքի ջրից ազատված հատակային գրունտները՝ հիմնականում մինչև շուրջլճյա ավտոճանապարհը:

Նկար 15.

Ըստ վերը նշված որոշման՝ պարկի տարածքը կազմել է 150.1 հազ.հա, որից ջրային մակերեսը 125.3 հազ.հա, իսկ ցամաքային տարածքը՝ 24.8 հազար հա, որից Սևանի շրջանին բաժին է ընկել 2700 հա, Կամոյի շրջանին՝ 3200 հա, Մարտունու շրջանին՝ 3500 հա, Վարդենիսի շրջանին՝ 11400 հա, Կրասնոսելսկի շրջանին՝ 4000 հա: Սույն որոշմամբ պարկը բաժանվել է երեք գործառնական գոտիների. 5 արգելոցային (Արտանիշի՝ 6420 հա, Նորատուսի՝ 3600 հա, Լիճքի՝ 600 հա, Կարճաղբյուրի՝ 3750 հա, Գիլլիի՝ 1000 հա) 15370 հա ընդհանուր մակերեսով և 10 արգելավայրային (Ծովինարի՝ 400 հա, մնացածները՝ հետևյալ գետերի գետաբերանային հատվածներում՝ Գավառագետ - 3.5 կմ, Ծակքար - 6.5 կմ, Լիճք - 2 կմ, Արգիշի - 3 կմ, Մարտունի - 1.8 կմ, Վարդենիս - 2 կմ, Մակենիս-Կարճաղբյուր - 1.5 կմ, Մասրիկ - 8 կմ, Բաբաջան - 6 կմ), ռեկրեացիոն (Սևանի շրջանում՝ 620 հա,

Սևանի և Կրասնոսելսկի շրջաններում՝ 3150 հա, Մարտունու շրջանում՝ 2500 հա, Վարդենիսի շրջանում՝ 400 հա, Կամոյի շրջանում՝ 600 հա)՝ 7270 հա ընդհանուր մակերեսով, պարկի մնացած տարածքը կազմել է տնտեսական գոտին: Պարկն ունի պահպանական գոտի, որն ընդգրկում է Սևանա լճի ողջ ավազանը՝ սահմանն անցնում է լիճը երիզող լեռնաշղթաների ջրբաժանով:

Մինչև 1997 թ. , Սևանա ազգային պարկի տարածքում գտնվող անտառային ֆոնդի հողերը տնօրինում էին Սևանի, Նորատուսի, Մարտունու, Վարդենիսի և Ճամբարակի անտառտնտեսությունները: Վերջիններս 1997թ. ՀՀ բնապահպանության նախարարի թիվ 114 հրամանով լուծարվում են (բացի Ճամբարակի անտառտնտեսությունից) և դրանց գույքը, ինչպես նաև համապատասխան տարածքները հաշվեկշռից հաշվեկշիռ փոխանցվում է ՏՍՀԱՆ՝ ազգային պարկին: ՀՀ բնապահպանության նախարարի 1998 թ. թիվ 91 հրամանով պարկին են հանձնվել նաև Սևանա լճի հանգստյան գոտու առափնյա տնտեսության տարածքները և գույքը:

, Սևանա լճի մասին» ՀՀ օրենքով (15-ը մայիսի 2001 թ.) ազգային պարկի տարածքը ամբողջությամբ մտել է Սևանի էկոհամակարգի Կենտրոնական գոտու մեջ: ՀՀ կառավարության 2002 թ. մայիսի 30-ի թիվ 927-Ն որոշմամբ , Սևան» ազգային պարկ պետական հիմնարկը վերակազմակերպվում է , Սևան» ազգային պարկ» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության:

Համաձայն «Սևանա լճի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի՝ լճի անմիջական ազդեցության գոտում արգելվում են՝

ա) Էկոլոգիապես վնասակար, օրենսդրությամբ սահմանված թույլատրելի նորմերը գերազանցող արտանետումներ և կեղտաջրեր առաջացնող տեխնոլոգիաների օգտագործումը.

բ) ռադիոակտիվ նյութերի և թափոնների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար վտանգավոր կամ թունավոր այլ նյութերի արտադրությունը, օգտագործումը, պահեստավորումը և տեղադրումը:

գ) հանքանյութեր վերամշակող օբյեկտների տեղաբաշխումը.

դ) քարածխի և հեղուկ վառելանյութի բազայի վրա աշխատող 10 մեգավատտից ավելի հզորությամբ ջերմային էներգիայի աղբյուրների գործարկումը:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ են համարվում նաև բնության հուշարձանները: Դրանց ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ: Համաձայն նշված փաստաթղթի ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում գտնվող բնության հուշարձանները ներկայացված են աղյուսակ 13-ում:

Աղյուսակ 13.

Հ/Հ	Բնության հուշարձանը	Գտնվելու վայրը
1	2	3
1	«Սևկատար» հրաբուխ	Գավառ քաղաքից 20 կմ արլ
2	«Աժդահակ» հրաբուխ	Գավառ քաղաքից 25 կմ հվ-արմ
3	«Անանուն» ծալքավորում	Սևանա լճի հս-արլ ափին, երկաթուղու պաստառի հատվածում, Սևան քաղաքի մոտ 45 կմ հեռավորության վրա
4	«Քարե ծով» քարացրոններ (չինգիլներ)	Լճաշեն գյուղից 1 կմ դեպի խարամային քարհանք
5	«Անանուն» հրաբխային արտահայտված շերտավորություն	Լճաշեն գյուղից 1 կմ հվ, հրաբխային խարամների գործող քարհանքի մոտ
6	«Արմաղան» հրաբուխ	Մադինա գյուղից 3.5 կմ արմ
7	«Հայրավանք» բրածո ֆաունա	Հայրավանք գյուղից 2-3 կմ հս-արլ
8	«Սարանց» աղբյուր	Գավառ քաղաքի Հացառատ թաղամասում, ծ.մ-ից 1937 մ բարձրության վրա
9	«Խաչերի» աղբյուր	Գավառ քաղաքի արմ ծայրամասում
10	«Արցունք քար» աղբյուր	Ակունք գյուղի տարածքում, ծ.մ-ից 1980 մ բարձրության վրա
11	«Անանուն» աղբյուր	Լճավան գյուղի տարածքում, ծ.մ-ից 2045 մ բարձրության վրա
12	«Անանուն» աղբյուր	Կարճաղբյուր գյուղի հվ-արլ եզրին, ծ.մ-ից 1930 մ բարձրության վրա
13	«Վանքի աղբյուր» աղբյուրների խումբ	Սարուխան գյուղի հվ ծայրամասում, ծ.մ-ից 1977 մ բարձրության վրա
14	«Ակնա» լիճ	Ծաղկաշեն գյուղից 10 կմ արմ, Ակնասար լեռան լանջին
15	«Ենթալպյան մարգագետին»	Դրախտիկ գյուղի մոտ
16	Թառ (Կարմիր Կատար)» հրաբուխ	Գեղամա լեռնաշղթայի կենտրոնական-ջրբաժանային հատվածում, Աժդահակ հրաբխից հարավ-արևմուտք

Ինչպես հետևում է ներկայացված տեղեկատվությունից, Արծվանիստի երևակման տարածքին ամենամոտ գտնվող բնության հուշարձանները Կարճաղբյուր գյուղի հարավ-արևելյան եզրին և Լճավան գյուղի տարածքում գտնվող անանուն աղբյուրներն են : Արծվանիստի երևակման և նշված անանուն աղբյուրների միջև հեռավորությունը կազմում է համապատասխանաբար մոտ 7կմ և 7.7կմ :

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

- **Ենթակառուցվածքներ**

Արժվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման տարածքը վարչական առումով ընդգրկված է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի սահմաններում:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով Սևանա լիճը: Մարզը հյուսիսից սահմանակից է ՀՀ Տավուշի և Լոռու մարզերին, արևելքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Ադրբեջանի Հանրապետությանը, հարավից՝ ՀՀ Վայոց Ձորի մարզին, հարավ-արևմուտքից՝ ՀՀ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ ՀՀ Կոտայքի մարզին:

Մարզի ձգվածությունը հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք կազմում է 115 կմ, արևմուտքից-արևելք՝ 85 կմ:

Մարզն իր մեջ ընդգրկում է Գավառի, Ճամբարակի (նախկին՝ Կրասնոսելսկ), Մարտունու, Սևանի և Վարդենիսի տարածաշրջանները: Մարզկենտրոնը՝ Գավառ քաղաքն է: ՀՀ Գեղարքունիքն ամենախոշոր մարզն է՝ տարածքը կազմում է 5349 քառ. կմ և զբաղեցնում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի 18%-ը:

01.01.2023թ.-ի դրությամբ մարզի բնակչությունը կազմել է 228.7 հազ.մարդ, այդ թվում քաղաքային բնակչությունը՝ 95.9 հազ.մարդ, գյուղականը՝ 162.8 հազ.մարդ:

Ստորև ներկայացվում է բնակչության քանակության բացվածքը ըստ մարզի տարածաշրջանների:

Աղյուսակ 14.

հազ.մարդ

Տարածաշրջան/քաղաք	Ընդամենը	Քաղաքային	Գյուղական
1	2	3	4
Գավառի տարածաշրջան	51.3	17.8	33.5
ք. Գավառ	17.8	17.8	-
Ճամբարակի տարածաշրջան	13.6	5.5	8.1
ք. Ճամբարակ	5.5	5.5	-

1	2	3	4
Մարտունու տարածաշրջան	88.6	11.5	77.1
ք. Մարտունի	11.5	11.5	-
Սևանի տարածաշրջան	39.5	18.8	20.7
ք. Սևան	18.8	18.8	-
Վարդենիսի տարածաշրջան	35.7	12.3	23.4
ք. Վարդենիս	12.3	12.3	-

Մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան հատվածների ընդհանուր ծավալում կազմել են

- արդյունաբերություն 3.3 %
- գյուղատնտեսություն 11.9 %
- շինարարություն 4.7 %
- մանրածախ առևտուր 2.3 %
- ծառայություններ 0.9 %:

Տնտեսության առաջատար ճյուղը գյուղատնտեսությունն է, հատկապես հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը հանքագործական արդյունաբերությունն է: Կարևոր նշանակություն ունի նաև մշակող արդյունաբերությունը, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդամթերքի արտադրությունը: Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Մարզում գործում են 60 պետական նախադպրոցական, 124 պետական հանրակրթական, 19 երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի, 4 նախնական մասնագիտական, 7 միջին մասնագիտական, 2 բարձրագույն ուսումնասկան հաստատություններ:

Թողարկված արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը ընթացիկ գներով կազմել է 69914.4մլն.դրամ, պատրաստի արտադրանքի իրացումը՝ 43802.2մլն.դրամ:

Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալի բաշխումը ներկայացված է ստորև.

- հանքագործական արդյունաբերություն – 26524.1մլն.դրամ,

- մշակող արդյունաբերություն – 37246.8մլն.դրամ,
- էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում – 5453.5մլն.դրամ,
- ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում – 690.0մլն.դրամ:

Արդյունաբերական արտադրանքի արտադրությունն ըստ տնտեսական գործունեության տեսակների ներկայացված է ստորև աղյուսակ 14-ում:

Աղյուսակ 14.

	Թողարկ- ված ար- տադրանքի ծավալը, ընթացիկ գներով, ¹ մլն.դրամ Volume of produced production, in current prices ¹ , mln.drams	Պատրաստի արտադ- րանքի իրացումը, ընթացիկ գներով, ¹ մլն.դրամ Realisation of fabricated products in current prices ¹ , mln.drams	Արտա- դրանքի ֆիզիկա- կան ծավալի ինդեքսը, % Volume index of of industrial production, %	
ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶ GEGHARKUNIK MARZ				
Ամբողջ արդյունաբերությունը	69 914.4	43 802.2	100.8	Total industry
այդ թվում՝				including:
Հանքագործական արդյունաբերություն և բազահանքերի շահագործում	26 524.1	89.1	112.7	Mining and quarrying
այդ թվում՝				including:
մետաղական հանքաքարերի արդյունահանում	26 435.0	-	112.7	mining of metal ores
հանքագործական արդյունաբերության և բազահանքերի շահագործման այլ ճյուղեր	89.1	89.1	110.9	other mining and quarrying
Մշակող արդյունաբերություն	37 246.8	37 569.6	94.8	Manufacturing
որից՝				of which :
սննդամթերքի արտադրություն	35 769.0	36 097.4	101.3	manufacture of food products
խմիչքների արտադրություն	149.0	149.9	88.3	manufacture of beverages
քիմիական նյութերի և քիմիական արտադրատեսակների արտադրություն	265.5	265.5	97.9	manufacture of chemicals and chemical products
այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրություն	891.9	885.4	25.3	manufacture of other non-metallic mineral products
Էլեկտրականության, գազի, ջուրի և լավորակ օդի մատակարարում	5 453.5	5 453.5	94.3	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
Ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում	690.0	690.0	100.5	Water supply, sewerage. waste management and remediation activities

Գյուղատնտեսական արտադրանքը կազմել է 99.4մլրդ.դրամ:
Գյուղատնտեսական համախառն արտադրանքում բուսաբուծությունը կազմում է 39մլն.դրամ, անասնաբուծությունը՝ 61.4մլն.դրամ:

Հացահատիկային և հատիկաընդեղենային մշակաբույսերի ցանքաստարածությունները կազմել են 22989հա, բերքատվությունը՝ 16.0g/հա, համախառն բերքը՝ 36.7հազ.տոննա:

Կարտոֆիլի ցանքաստարածությունները կազմել են 7995հա, բերքատվությունը՝ 219.2g/հա, համախառն բերքը՝ 175հազ.տոննա:

Բանջարանոցային մշակաբույսերի ցանքաստարածությունները կազմել են 1406հա, բերքատվությունը՝ 20.1g/հա, համախառն բերքը՝ 28.3հազ.տոննա:

Պտղի և հատապտղի տնկարկների համար այդ ցուցանիշները կազմում են համապատասխանաբար 1527հա, 90.2g/հա և 13.0հազ.տոննա:

Խոշոր եղջերավոր անասունների քանակը կազմել է 103.0հազ.գլուխ, որից կովերինը՝ 47.4հազ.գլուխ, խոզերինը՝ 17.0հազ.գլուխ, ոչխարներ և այծեր՝ 110.3հազ.գլուխ, ձիեր՝ 1.6հազ.գլուխ:

Շինարարական հիմնական միջոցների գործարկումը կազմել է 9826.0մլն.դրամ, այդ թվում շինարարություն՝ 20254.4մլն.դրամ, շինմոնտաժային աշխատանքներ՝ 18847.8մլն.դրամ:

Մանրածախ առևտրի շրջանառությունը կազմել է 30028.6մլն.դրամ, ծառայությունների ծավալը՝ 13967.8մլն.դրամ, կացության և հանրային սննդի օբյեկտների շրջանառությունը՝ 1158.4մլն.դրամ, առողջապահությունն ու բնակչության սոցիալական սպասարկումը՝ 550.մլն.դրամ, ֆինանսական և ապահովագրական գործունեությունը՝ 8923.6մլն.դրամ:

Գործազուրկների թիվը կազմել է 7.7հազ.մարդ, որից կանայք՝ 2.0հազ.մարդ: Մարզում միջին ամսական անվանական աշխատավարձը եղել է 121940դրամ:

Կենսաթոշակառուների գրանցված քանակը՝ 31150 մարդ, կենսաթոշակի միջին չափը՝ 41462 դրամ:

▪ **Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիր**

Արժվանիստի անդեզիտաբազալտների երևակման տարածքը ներառված է Մարտունի խոշորացված համայնքի Արժվանիստ բնակավայրի վարչական սահմաններում:

Մարտունի խոշորացված համայնքը ձևավորվել է Մարտունի քաղաքի, Աստղաձոր, Արժվանիստ, Գեղիովիտ, Երանոս, Զուլաքար, Լեռնակերտ, Լիճք,

Ծակքար, Ծովասար, Ծովինար, Ձորագյուղ, Մադինա, Ներքին Գետաշեն, Նշխարք, Վաղաշեն, Վարդաձոր, Վարդենիկ և Վերին Գետաշեն գյուղերի միավորման աղյուսակում:

Արժվանիստ բնակավայրը գտնվում է համայնքի կենտրոնից 20 կմ հարավ-արևելք: Բնակավայրը սփռված է ծովի մակարդակից 1950մ բարձրության վրա: Բնակիչների մեծամասնության նախնիները 1829-30թթ. գաղթել են Ալաշկերտից, Մուշից, Մակուից և այլ բնակավայրերից: Բնակչությունը զբաղվում է բանջարաբուստանային կուլտուրաների մշակությամբ և անասնապահությամբ:

Մարտունու տարածաշրջանը եղել է Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսական զարգացած շրջաններից մեկը: Նպաստավոր պայմաններ է ունեցել հացահատիկի, կարտոֆիլի, կաղամբի, այլ կուլտուրաների և անասնապահության զարգացման համար: Պետական տնտեսությունների լուծարումից հետո հողատարածքները սեփականաշնորհվել են գյուղացիական տնտեսություններին:

Մարտունի համայնքը համարվում է հանրապետության ամենաշատ կարտոֆիլ արտադրող համայնքներից: Կարտոֆիլագործությունը մեր համայնքում կարևոր ճյուղ է և անհրաժեշտ է աջակցություն տրամադրել գյուղատնտեսական տնտեսություններին՝ որակյալ սերմացուների, պարարտանյութերի և թունաքիմիկատների ձեռք բերման նպատակով: Կարևորագույն եկամտի աղբյուր կարող է լինել ծխախոտագործությունը, որը նախկինում եղել է տնտեսության առաջնային ճյուղերից մեկը: Անհրաժեշտ է համագործակցել ծխախոտ արտադրող կազմակերպությունների հետ, ինչի շնորհիվ մեր տարածաշրջանում կզարգանա ծխախոտի արտադրությունը: Գյուղատնտեսության կարևորագույն ճյուղերից մեկը անասնապահությունն է: Համայնքի վարչական տարածքում կան մոտ 60, 000 հա ալպյան արոտներ և 12, 000 հա խոտհարքեր: Շնորհիվ ալպյան գոտու արոտների ու խոտհարքերի տարածաշրջանը ունի հարուստ կերի բազա:

Պետական աջակցության ծրագրերով ձեռք են բերվում տոհմային անասուններ, ավելանում են տոհմային տնտեսությունների թվերը: Տարեցտարի ավելանում են կաթի վերամշակման արտադրամասերը, որոնք սպառողին ապահովում են որակյալ արտադրանքով:

Կլիմայական բարենպաստ պայմանների հետևանքով այգեգործությունը դառնում է տարածաշրջանի կարևոր ճյուղերից մեկը:

Պետական աջակցության, սուբսիդավորման շնորհիվ ավելանում են այգիները, ձեռք են բերվում մրգերի նորագույն սորտեր: Այս բնագավառի համար մեծ նշանակություն ունի սառնարանային տնտեսությունների ստեղծումը, ինչը հնարավորություն կտա բերքի պահպանմանը և ճիշտ իրացմանը:

Գյուղատնտեսության ոլորտի առաջնահերթություններից, հաշվի առնելով բնակավայրերում տեղի ունեցած քննարկումները, կարելի է առանձնացնել հետևյալ խնդիրները.

- ✓ ոռոգման համակարգի արդիականացում, վերանորոգում, կառուցում
- ✓ հանդամիջյան ճանապարհների բարելավում
- ✓ ագրո-ուսուցում,
- ✓ ցանքաշրջանառություն ճիշտ իրականացում,
- ✓ հակակարկտային կայանների բացակայություն,
- ✓ արոտների կառավարում
- ✓ հանրային իրազեկան պակասը գյուղատնտեսական աջակցության ծրագրերի վերաբերյալ
- ✓ ինտենսիվ այգիների հիմնում:

Տարածաշրջանում գյուղատնտեսության ճյուղերի զարգացման համար անհրաժեշտ են հետևյալ լուծումները.

- ✓ պետական աջակցություն շարունակականություն,
- ✓ սեփականաշնորհված հողատարածքների խոշորացում, ֆերմերային տնտեսությունների ստեղծում
- ✓ էլիտար սերմացուների ձեռքբերում
- ✓ տոհմային անասունների ձեռքբերում
- ✓ ցանքաշրջանառության ճիշտ կիրառում
- ✓ խոտհարքերի և արոտավայրերի կառավարում և բարելավում:

Անրաժեշտ է ստեղծել անասնապահական մթերքների վերամշակման ձեռնարկություններ, որպեսզի արտադրողները հնարավորություն ունենան տեղերում քիչ ծախսումներով իրացնեն իրենց արտադրանքը, թունաքիմիկատների և հերբիցիդների ճիշտ ընտրություն և կիրառում:

Գյուղատնտեսության ոլորտում առկա բոլոր խնդիրները խիստ փոխկապակցված են, բխում են մեկը մյուսից և հիմնական պատճառը տնտեսվարողների իրազեկվածության/ ագրո-կրթության պակասն է. տնտեսվարողը հաճախ տեղյակ չէ գյուղատնտեսության ոլորտում առկա օպտիմալ լուծումների և մեթոդների մասին, նախընտրում է առաջնորդվել հնուց եկած պրակտիկայով և փորձ չի անում նոր լուծումներ փնտրել: Նաև մեծ խնդիր է բերքի իրացումը, այս առումով ևս համակարգված մոտեցում չկա և յուրաքանչյուր տնտեսվարող իր իմացության սահմաններում ձեռնարկում է գործողություններ, որոնք հաճախ հանգեցնում են բերքի փչանալուն և եկամտի կորստին: Եվ վերջապես, առկա բերքի իրացման գործընթացը վերախմաստավորելու տեսանկյունից խնդրի լուծման տարբերակ կարող է հանդիսանալ սառնարանային տնտեսությունների և գյուղմթերքների վերամշակման ձեռնարկությունների հիմնումը համայնքում՝ մրգերի, կարտոֆիլի, կաթնամթերքի, մսամթերքի նայլն:

Մարտունի համայնքը տուրիզմի զարգացման տեսանկյունից ունի մեծ պոտենցիալ, որը նոր-նոր է սկսում օգտագործվել: Որովհետև Մարտունին գտնվում է Հայաստանի երկու տուրիստական դարպասները՝ Գորիսը և Դիլիջանը միացնող ամենակարճ ճանապարհների վրա, և տուրիստների հոսքը աճելու միտում ունի, կազմակերպվում են առանձին էքսկուրսիաներ՝ ձիերով արշավներ և այլն: Տեսարժան վայրերը շատ են, լեռնագնացության համար նույնպես հարմար պայմաններ կան, կարելի է կոտուրիզմը զարգացնել, դրա համար անհրաժեշտ են վերապատրաստված բնակիչներ: Հնարավոր զարգացման տարբերակ է ագրոտուրիզմը, որով կարող է զբաղվել ցանկացած բնակիչ, ով զբաղվում է հողագործությամբ կամ անասնապահությամբ: Դրա համար շատ քիչ ռեսուրսներ են անհրաժեշտ, և պետք է բնակիչներին պարզ հաղորդակցական/սերվիսի վերաբերյալ հմտություններ սովորեցնել: Կարող է լինել առանձին համակարգող մարմին/անձ/կազմակերպություն կամ համայնքապետարանի համապատասխան բաժինը ով կկոորդինացնի ագրոտուրիզմով զբաղվող բնակիչների աշխատանքը, կապ կստեղծի արտաքին աշխարհի հետ, կզբաղվի գովազդով և տուրիստներ ներգրավելով:

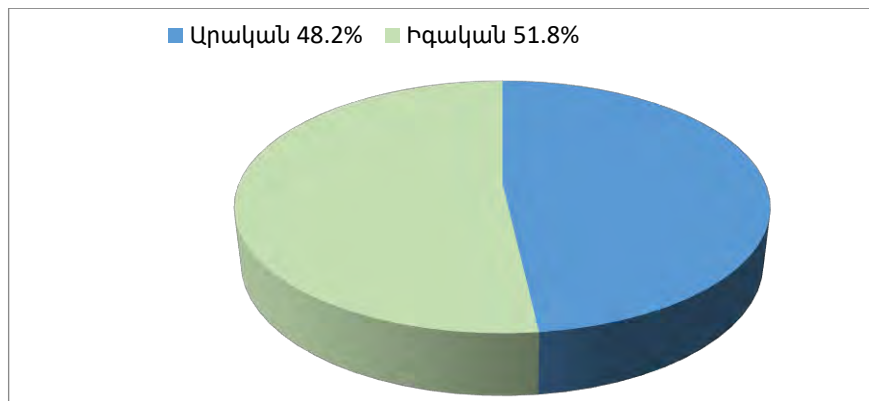
Մեծագույն խնդիր է Սևանա լիճը որպես ռեսուրս չդիտարկելը: Լիճը ոչ էսթետիկական, ոչ ենթակառուցվածքային տեսանկյունից չի օգտագործվում

համայնքի զարգացման համար: Էական խնդիր է նաև ավամերձ հատվածի ճահճացումը: Այս խնդրի վերաբերյալ կարելի է համախմբել հարակից բնակավայրերը և համատեղ ջանքերով հոգալ մաքրման հարցը, վերահսկել աղբի արտանետումը՝ նաև մայրուղիների երկարությամբ և այլն: Հարկ է նշել, որ Մարտունի համայնքի կենտրոնի մեխանիկական մաքրման ենթարկված կոյուղաջրերը լցվում են Սևանի մեջ:

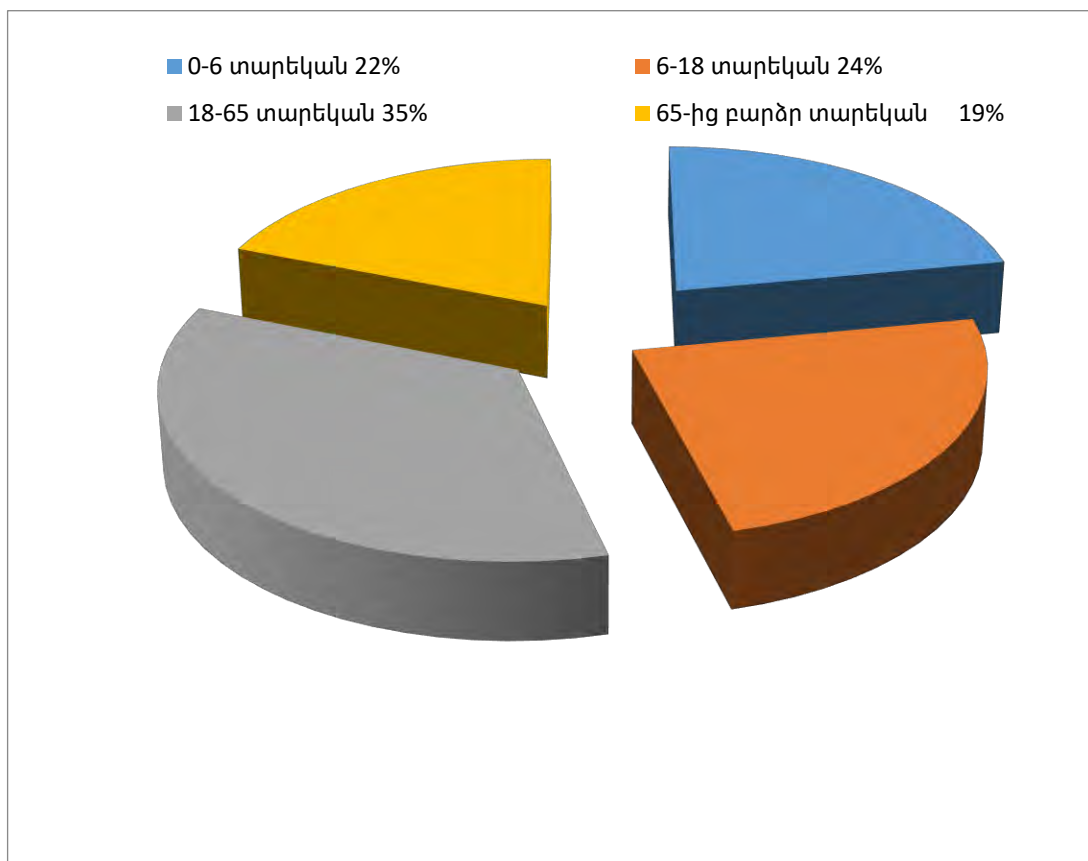
Հեռանկարային ծրագիր կարող է լինել ջրային տրանսպորտային ենթակառուցվածքի ձևավորումը հատկապես Մարտունի-Սևան և Մարտունի-Շորժա հաղորդակցության ապահովման տեսանկյունից: Այս հաղորդակցությունը կարող է ակտիվորեն օգտագործվել տուրիզմի տեսանկյունից, ինչպես նաև մեծապես կնպաստի միջհամայնքային հաղորդակցությանը և համագործակցությանը: Կարելի է նաև ստեղծել ձեռնարկություն, որը կկազմակերպի թիավարություն, էքսկուրսիաներ դեպի թերակղզի կամ դիմացի ավի այլ քաղաք ջրային տրանսպորտով: Տուրիզմի զարգացման հեռանկարները հանգում է ենթակառուցվածքների բացակայության խնդրին և՛ համայնքի ներսում, և՛ լճի հետ կապված (ցուցանակների, ուղղորդող նշանների, լիճ տանող ճանապարհների անբարեկարգ վիճակ, կամ բացակայություն), անհրաժեշտ է նաև համայնքում ստեղծել հանրային լողափեր համապատասխան ենթակառուցվածքներով: Հարկ է նշել նաև հանրային գուգարանների բացակայությունը. չնայած նրան, որ համայնքով անցնում է երկու կարևոր մայրուղիները, հանրային գուգարաններ գրեթե չկան: Անհրաժեշտ է պարտադիր նախապայման դնել ճանապարհի վրա կառուցվող կամ գտնվող բենզալցակայանների և սուպերմարկետների համար, որպեսզի ունենան անվճար հանրային գուգարաններ:

Համայնքի բնակչության սեռատարիքային կազմի վերաբերյալ տեղեկությունները ներկայացված են նկարներ 16-17-ում, գործազրկության վերաբերյալ տեղեկատվությունը՝ աղյուսակ 15-ում, սոցիալական վիճակի նկարագիրը՝ աղյուսակ 16-ում::

Մարտունի խոշորացված համայնքում գործում է 29 հանրակրթական դպրոց, այդ թվում՝ Արծվանիստի միջնակարգ դպրոցը, որը նախատեսված է 960 աշակերտի համար:

Նկար 16.

Նկար 17.

Աղյուսակ 16.

Գրանցված գործազրկությունը

Աշխատանք փնտրողներ 1195 մարդ			Գործազուրկներ 1023 մարդ			Հաշմանդամներ 66 մարդ		
Իգ.	Ար.	Գյուղա- բնակ	Իգ.	Ար.	Գյուղա- բնակ	Իգ.	Ար.	Գյուղա- բնակ
678 մարդ	517 մարդ	881 մարդ	551 մարդ	472 մարդ	762 մարդ	12 մարդ	54 մարդ	63 մարդ

Սոցիալական վիճակ		Ցուցանիշներ
Անապահով ընտանիքներ		1632
Հաշմանդամություն ունեցողներ		
Կենսաթոշակատուներ		
Երիտասարդներ		20516
Տեղահանվածներ		195
Զոհված զինծառայողների ընտանիքներ		68
Վիրավոր զինծառայողներ		145

Արժվանիստ բնակավայրի հողային ֆոնդը ներկայացված է հետևյալ կերպ.

- ✓ Գյուղատնտեսական նպատակային նշանակության հողեր – 6899.26հա,
- ✓ Բնակավայրերի հողեր – 298.50հա,
- ✓ Արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման, այլ արտադրական նշանակության հողեր – 102.77հա,
- ✓ Էներգետիկայի, կապի, տրանսպորտի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների հողեր – 1.09հա,
- ✓ Հատուկ պահպանվող տարածքների հողեր – 344.37հա,
- ✓ Ջրային հողեր – 10.78հա:

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տեղամասի տարածքը ներկայացված է համայնային սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նշանակության այլ հողերով:

Անդեզիտաբազալտների երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների բնույթը և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը ներկայացվել են համայնքի բնակիչներին:

▪ **Պատմության, մշակութային հուշարձաններ**

ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի N 385-Ն որոշումներով հաստատվել է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկը:

Արժվանիստի բնակավայրի տարածքում նշված են պատմության և մշակույթի հետևյալ հուշարձանները:

Աղյուսակ 18.

Հուշարձանի խմբի համարը, ենթահամարը			Անվանումը	Ժամանակաշրջանը	Գտնվելու վայրը
1.			ԱՄՐՈՑ «ԲՐՈՒՏԻ ԲԵՐԴ»	մթա 1 հզմ	4 կմ աե
	1.1.		դամբարանադաշտ	մթա 1 հզմ	
2.			ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՇԱՊՈՒՀԻ ՀԵՐ» («ՀԵՐԻ ԳԼՈՒԽ»)	մթա 3-րդ դ. - մթ 17-րդ դ.	8 կմ հվ
	2.1.		եկեղեցի	10-13-րդ դդ.	
		2.1.1	խաչքար	15-րդ դ.	
	2.2.		քարայր-կացարան	մթա 2-1 հզմ	
3.			ԳԵՐԵԶՍԱՆՈՑ	19-20-րդ դդ.	հվ եզրին
4.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԱՆՄԵՌ» («ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՁՈՐ», «ՎԱՆՔԻ ՁՈՐ»)	9-18-րդ դդ.	2 կմ հվ
	4.1.		եկեղեցի ս. Աստվածածին		
		4.1.1	խաչքար	10-11-րդ դդ.	
		4.1.2	խաչքար	11-12-րդ դդ.	
		4.1.3	խաչքար	15-րդ դ.	
		4.1.4	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.1.5	խաչքար	16-րդ դ.	
		4.1.6	խաչքար	16-րդ դ.	
		4.1.7	խաչքար	16-րդ դ.	
		4.1.8	տապանաքար	16-րդ դ.	
	4.2.		գերեզմանոց	9-16-րդ դդ.	
	4.3.		գերեզմանոց	12-18-րդ դդ.	
		4.3.1	խաչքար	10-11-րդ դդ.	
		4.3.2	խաչքար	14-15-րդ դդ.	
		4.3.3	խաչքար	15-րդ դ.	
		4.3.4	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.5	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.6	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.7	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.8	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.9	խաչքար՝ Արիստակեսի, Փաշի	1552 թ.	
		4.3.10	խաչքար	16-րդ դ.	
		4.3.11	խաչքար	16-րդ դ.	
		4.3.12.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.13.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	

		4.3.14.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.15.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.16.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
		4.3.17.	տապանաքար	16-րդ դ.	
		4.3.18.	տապանաքար	16-17-րդ դդ.	
		4.3.19.	տապանաքար՝ Սփճանի	1702 թ.	
5.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԶՈՒՅԳԱՂԲՅՈՒՐ»	9-15-րդ դդ.	10 կմ հվ
	5.1.		եկեղեցի	12-13-րդ դդ.	
	5.2.		գավիթ	14-15-րդ դդ.	
	5.3.		գերեզմանոց	9-10-րդ դդ.	
	5.3.1		խաչքար	9-10-րդ դդ.	
	5.4.		գերեզմանոց	9-11-րդ դդ.	
6.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՀՈՍՊԱԿ»	9-20-րդ դդ., 1949 թ.	8 կմ հվ
	6.1.		եկեղեցի	10-րդ դ.	
	6.2.		մատուռ	վրնրգ.՝ 19-րդ դ.	
	6.3.		գերեզմանոց	9-20-րդ դդ.	
	6.3.1		խաչքար	9-10-րդ դդ.	
	6.3.2		խաչքար	9-10-րդ դդ.	
	6.3.3		խաչքար	9-10-րդ դդ.	
	6.3.4		խաչքար	12-13-րդ դդ.	
			խաչքար	12-13-րդ դդ.	
	6.3.5		խաչքար՝ Մելիքջանի	15-16-րդ դդ.	
	6.3.6		խաչքար՝ Խանաձատի	1526 թ.	
	6.3.7		խաչքար՝ Միրզայի	1537 թ.	
	6.3.8		խաչքար՝ Պուտախի	1553 թ.	
	6.3.9		խաչքար	1559 թ.	
	6.3.10.		խաչքար՝ Գուլումի	1573 թ.	
	6.3.11.		տապանաքար՝ Ուլուխոճի	1457 թ.	
	6.3.12.		տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
	6.3.13.		տապանաքար՝ Դավթի, Ակոբի	15-16-րդ դդ.	
	6.3.14.		տապանաքար՝ Թոսի	1551 թ.	
	6.3.15.		տապանաքար՝ Թումի	1553 թ.	
	6.3.16.		տապանաքար՝ Եղիկի	16-րդ դ.	
	6.3.17.		տապանաքար՝ Անիանի, Խամուրի, Հուռումսիմի	16-17-րդ դդ.	
	6.3.18.		տապանաքար՝ Նիազի	1673 թ.	
	6.3.19.		տապանաքար՝ Ճանի	1692 թ.	
	6.3.20.		տապանաքար՝ Պաղալի	1713 թ.	
	6.4.		խաչքար	10-րդ դ.	
	6.5.		խաչքար	10-րդ դ.	
	6.6.		խաչքար	10-11-րդ դդ.	
	6.7.		խաչքար	13-րդ դ.	
	6.8.		տապանաքար՝ Հախնազարի	1550 թ.	
	6.9.		տապանաքար՝ Զենալի	1692 թ.	
7.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՎԵՐԻՆ ԿԹԱՆՈՅ» («ՎԱՆՔԻ ԽԱՐԱԲԱ»)	9-17-րդ դդ.	2,5 կմ հվ- ան
	7.1.		եկեղեցի ս. Հռիփսիմե	9-10-րդ դդ.	

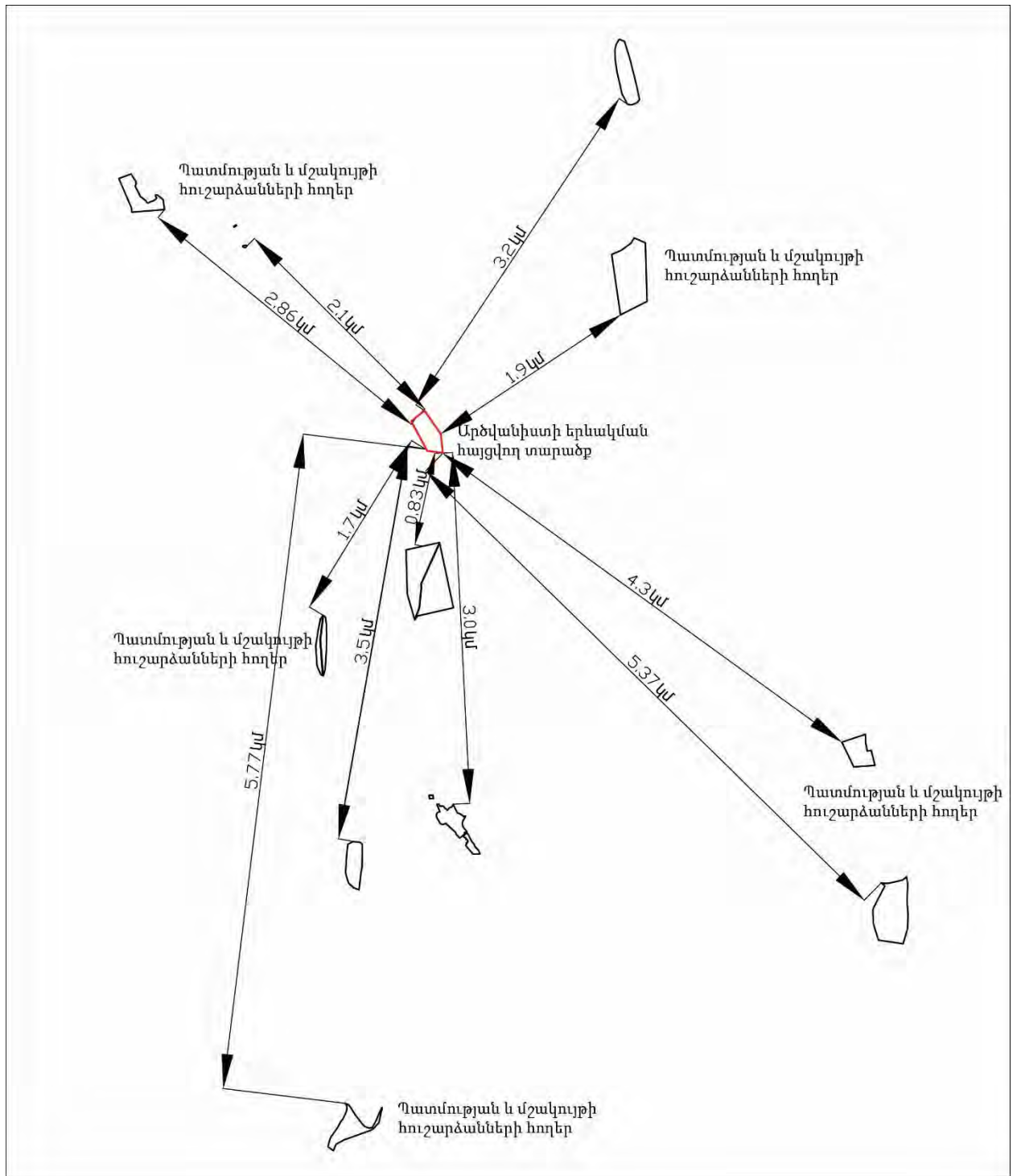
	7.2.		գերեզմանոց	9-17-րդ դդ.	
		7.2.1	խաչքար	9-10-րդ դդ.	
		7.2.2	խաչքար	9-10-րդ դդ.	
		7.2.3	խաչքար	11-12-րդ դդ.	
		7.2.4	խաչքար	12-13-րդ դդ.	
		7.2.5	խաչքար	12-13-րդ դդ.	
		7.2.6	խաչքար	13-րդ դ.	
		7.2.7	խաչքար	13-14-րդ դդ.	
		7.2.8	խաչքար	13-14-րդ դդ.	
		7.2.9	խաչքար	14-րդ դ.	
		7.2.10.	խաչքար	14-րդ դ.	
		7.2.11.	խաչքար	14-15-րդ դդ.	
		7.2.12.	խաչքար	14-15-րդ դդ.	
		7.2.13.	խաչքար	14-15-րդ դդ.	
		7.2.14.	խաչքար	1472 թ.	
		7.2.15.	խաչքար՝ Նարինի և այլոց	1491 թ.	
		7.2.16.	խաչքար	15-16-րդ դդ.	
		7.2.17.	խաչքար՝ Խուրնագի, Վարդանշի և Առաքելի	1508 թ.	
		7.2.18.	խաչքար՝ Հովհաննեսի	1514 թ.	
		7.2.19.	խաչքար	16-17-րդ դդ.	
		7.2.20.	տապանաքար	15-րդ դ.	
		7.2.21.	տապանաքար՝ Բլխանի	15-16-րդ դդ.	
		7.2.22.	տապանաքար՝ Ազիզբեկի	15-16-րդ դդ.	
		7.2.23.	տապանաքար	15-16-րդ դդ.	
		7.2.24.	տապանաքար՝ Մարտիրոսի	1619 թ.	
		7.2.25.	տապանաքար՝ Հաճուբիի	1659 թ.	
	7.3.		գերեզմանոց	10-17-րդ դդ.	
		7.3.1	խաչքար	10-րդ դ.	
		7.3.2	խաչքար	10-րդ դ.	
		7.3.3	խաչքար	10-11-րդ դդ.	
		7.3.4	խաչքար	11-12-րդ դդ.	
		7.3.5	խաչքար	12-րդ դ.	
		7.3.6	խաչքար	12-13-րդ դդ.	
		7.3.7	խաչքար	12-13-րդ դդ.	
		7.3.8	խաչքար՝ Պետինի	1251 թ.	
		7.3.9	խաչքար	13-րդ դ.	
	7.4.		գերեզմանոց՝ «Վանքի գերեզմանատուն»	13-17-րդ դդ.	
		7.4.1	խաչքար	11-12-րդ դդ.	
		7.4.2	խաչքար	14-15-րդ դդ.	
		7.4.3	խաչքար Թաթոսի	1551 թ.	
		7.4.4	խաչքար	16-րդ դ.	
		7.4.5	խաչքար	16-17-րդ դդ.	
		7.4.6	տապանաքար	1521 թ.	
		7.4.7	տապանաքար՝ Տրդատի	1674 թ.	
		7.4.8	տապանաքար՝ Պետրոսի	1708 թ.	
	7.5.		գերեզմանոց «Խրբի դոշ»	9-17-րդ դդ.	
		7.5.1	խաչքար	9-10-րդ դդ.	

		7.5.2	խաչքար	10-11-րդ դդ.	
	7.6.		ջրադացների համակարգ	15-19-րդ դդ.	
8.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	3 կմ հվ-ան
9.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ ան
10.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հվ
11.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1893 թ.	գ. մ.
	11.1.		խաչքար	13-րդ դ.	
12.			խաչքար	9-10-րդ դդ.	4-5 կմ ամ
13.			խաչքար	9-10-րդ դդ.	2 կմ հվ
14.			ՁԻԹՀԱՆ	19-րդ դ.	հվ-ան մասում
15.			ՄԱՏՈՒՌ «ԲՐՍԵՅ ՍՈՒՐԲ»	19-20-րդ դդ.	հվ-ան մասում
16.			ՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ՎԱՆԵՎԱՆՔ	10-14-րդ դդ.	հվ մասում
	16.1.		Եկեղեցի ս. Գրիգոր Լուսավորիչ	903 թ.	
	16.2.		Եկեղեցի	10-րդ դ.	
	16.3.		գավիթ	11-րդ դ.	
	16.4.		գերեզմանոց	9-20-րդ դդ.	
	16.5.		գերեզմանոց	9-13-րդ դդ.	
		16.5.1.	խաչքար	9-րդ դ.	
		16.5.2.	խաչքար	10-րդ դ.	
		16.5.3.	խաչքար	13-րդ դ.	

Ըստ Արծվանիստ բնակավայրի կադաստրային քարտեզի տվյալների, պատմության և մշակույթի հուշարձաններով զբաղեցրած հողերը գտնվում են հայցվող երևակման տարածքից 0.83-5.77կմ հեռավորությունների վրա (նկար 18):

Երևակման տարածքին ամենամոտ գտնվող հուշարձանը 9-17-րդ դարերի «Վերին Կթանոց» լքված գյուղատեղին է, որը գտնվում է գետի աջափնյա բարձունքին: Տարածքում պահպանվել է 10-րդ դարի Սուրբ Հովհաննես եկեղեցին՝ քսանից ավել խաչքարերով գերեզմանոցը:

Նկար 18.

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ

ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Արժվանիստի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի երևակման երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների իրականացման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա դրսևորվող տեխնածին ճնշումների նկարագիրը ներկայացված է ստորև:

Մթնոլորտային օդ.

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում փոշու և վնասակար գազերի արտանետումները կապված կլինեն հետախուզական փորվածքների անցման և ավտոտրանսպորտի շարժման հետ:

Տրանսպորտի շարժման ժամանակ 1կմ վազքի դեպքում մթնոլորտ է արտանետվելու մոտ 0.04գ/վրկ (հաշվի առնելով տրանսպորտի միջին բեռնունակությունը, տեղաշարժման միջին արագությունը, ճանապարհների վիճակը, վազքի երկարությունը, մակերեսույթի շերտի խոնավությունը) :

Դիզելային վառելիքի ծախսը կազմում է 0.05տ: Մեծ բեռնունակությամբ ավտոտրանսպորտի (բեռնատար և էքսկավատոր) վառելիքի այրման ընթացքում առաջացող վնասակար նյութերի արտանետումներն են.

Աղյուսակ 19.

Վնասակար նյութը	Տեսակարար արտանետումները, գ/կգ	Արտանետումների քանակը, տ/տարի	Արտանետումների քանակը, գ/վրկ
CO	36.4	0.95	0.127
N ₂ O	0.122	0.003	0.0004
ՑՕՄ	8.16	0.21	0.028

Հորատման ժամանակ առաջանալու է 0.1գ/վրկ փոշի :

Փոշու գումարային արտանետումները աշխատանքների ժամանակ կկազմի 0.12գ/վրկ :

Նախնական հաշվարկներին համաձայն, երևակման տարածքում ծրագրավորված աշխատանքների իրականացման ժամանակ վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ, մուր) և փոշու առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները:

Ջրային ավազան. Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ տեղամասի տարածքում մակերևութային ջրերը բացակայում են:

Սևանա լճի ափը գտնվում է հայցվող տարածքից 3.4կմ հեռավորության վրա, Կոթիկ (Արծվանիստ) և Ծարիրագետ գետակները՝ համապատասխանաբար 290մ և 920մ հեռավորությունների վրա :

Աշխատանքների ընթացքում ագրեսիվ քիմիական նյութերի չեն կիրառվելու :

Նավթամթերքների և դրանց մնացորդների պահեստավորում տեղամասի տարածքում չի կատարվելու, ինչը բացառում է դրանց արտահոսքը, և հետևաբար հողերի ու ջրերի աղտոտումը :

Մեքենաների տեղաշարժը կատարվելու է գոյություն ունեցող բնահողային ճանապարհով:

Կոտիկ գետի վրա հնարավոր ազդեցությունը կապված է տեխնիկական նպատակներով կատարվելիք ջրառի հետ, ինչի նպատակով նախատեսվում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունից ստանալ ջրօգտագործման թույլտվություն : Գետակից ջրառը կատարվելու է ջրածուծ պոմպով, լցվելու է բեռնատար մեքենայի թափքում տեղադրված տարողության մեջ և տեղափոխվելու է հայցվող տարածք՝ փոշենստեցման նպատակով օգտագործելու համար:

Հողային ծածկույթ.

Հորատհարթակների տարածքում զարգացած են միջինը 0.6մ հզորությամբ հողեր, փորձնական բացահանքի սահմաններում հողաբուսական շերտի հզորությունը կազմում է 0.3մ :

Համաձայն ՀՀ կառավարության 18.08.2011թ.-ի №1192-Ն որոշման հավելվածի 3-րդ կետի՝ հողերի խախտումը հողային ծածկույթի մեխանիկական քայքայումն է բաց կամ ստորգետնյա եղանակով օգտակար հանածոների շահագործման, շինարարական և երկրաբանահետախուզական աշխատանքների հետևանքով: Խախտված հողերի շարքին են պատկանում տեղահանված կամ վրածածկված հումուսային շերտով հողերը և այն հողերը, որոնք պիտանի չեն օգտագործման առանց բերրիության նախնական վերականգնման, այսինքն, խախտման հետևանքով առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած, շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողերը :

Հողերի խախտումը կատարվելու է հորատման հարթակների (144մ², 86.4մ³) և փորձնական բացահանքի սահմաններում (100մ², 30մ³) տարածքում :

Հորատման հարթակների և փորձնական բացահանքի կառուցման ժամանակ հողաբուսական շերտը հեռացվելու է և պահպանվելու է մինչև ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացումը :

Բուսական և կենդանական աշխարհ.

Անդեզիտաբազալտների երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների բացասական ազդեցությունը տեղամասի տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա աննշան է, քանի որ ընդհանուր առմամբ տեղամասի տարածաշրջանը երկար տարիներ օգտագործվել է գյուղատնտեսական նպատակներով և առաջնային, բնական լանդշաֆտը խիստ վերափոխված է:

Միաժամանակ, տարածքում արձանագրված բուսատեսակները լայն տարածում ունեն ՀՀ լեռնատափաստանային լանդշաֆտներում, հանդիսանում են «ֆոնային» տեսակներ:

Տեղամասի տարածքում չեն դիտարկվել խոշոր կաթնասունների բներ, որջեր:

Չեն արձանագրվել նաև պահպանվող, էնդեմիկ, ՀՀ բույսերի կամ կենդանիների կարմիր գրքերում գրանցված տեսակներ:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, վտանգված էկոհամակարգեր.

Արժվանիստի երևակումը ներառված չէ բնության հատուկ պահպանող տարածքի սահմաններում: «Սևան» ազգային պարկի կենտրոնական գոտու երևակումը գտնվում է մոտ 2.5կմ հեռավորության վրա : Երևակումը, ըստ Սևանա լճի գոտիավորման հատակագծի, ներառված է անմիջական ազդեցության գոտու սահմաններում, որն ընդգրկում է կենտրոնական գոտու սահմաններից դուրս գտնվող ջրհավաք ավազանը՝ մինչև ջրբաժան:

Արժվանիստի երևակման տարածքին ամենամոտ գտնվող բնության հուշարձանները Կարճաղբյուր գյուղի հարավ-արևելյան եզրին և Լճավան գյուղի տարածքում գտնվող անանուն աղբյուրներն են : Արժվանիստի երևակման և նշված անանուն աղբյուրների միջև հեռավորությունը կազմում է համապատասխանաբար մոտ 7կմ և 7.7կմ :

Պատմության և մշակութային հուշարձաններ

Մոտակա պատմամշակութային հուշարձանների («Վերին Կթանոց» լքված գյուղատեղիի) հողերը գտնվում են երևակման տարածքից 0.83կմ հեռավորության վրա: Պայթեցման աշխատանքներ հետախուզական փորվածքների անցման ժամանակ չեն նախատեսվում:

Հետևաբար, երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ պատմամշակութային հուշարձանների վրա ազդեցություններ չեն դրսևորվելու:

Աղմուկ

Համաձայն ՄՆ-245-71 սանիտարական նորմերի՝ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների համար սանիտարական գոտի սահմանված չէ: Առանց պայթեցման աշխատանքների կիրառման քարի արդյունահանման ձեռնարկությունների համար սահմանվում է 50մ սանիտարական գոտի:

Երևակումը գտնվում է Արծվանիստ բնակավայրի շինություններից մոտ 1.8կմ հեռավորության վրա, ինչը գերազանցում են սանիտարական նորմերով սահմանված չափերը 36 անգամ:

Տեղամասի տարածքում աղմուկի առաջացման աղբյուրներն են հորատման և աշխատանքները, տրանսպորտի տեղաշարժը:

Տեղամասում հետախուզական աշխատանքներից առաջացող գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը՝ LAէկվ կազմում է 70դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակը աղմուկից պաշտպանող տարածքի հաշվարկային կետում որոշվում է՝

$LA_{տար} = La_{էկվ} - \Delta LA_{հեռ} - \Delta LA_{էկր} - \Delta LA_{կանաչ}$ բանաձևով, որտեղ՝

LAէկվ - աղմուկի աղբյուրի ձայնային բնութագիրը, LAէկվ=50դԲԱ,

$\Delta LA_{հեռ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը հաշվարկային կետի և աղմուկի աղբյուրի միջև հեռավորությունից կախված, $\Delta LA_{հեռ}$ կազմում է 20դԲԱ,

$\Delta LA_{էկր}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը էկրանով (տեղամասի ռելիեֆ), $\Delta LA_{էկր}$ = 10դԲԱ,

$\Delta LA_{կանաչ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը կանաչ գոտիով, $\Delta LA_{կանաչ}$ = 5դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակը Արծվանիստ գյուղի մոտ կկազմի՝

$La_{տար} = La_{էկվ} - \Delta LA_{հեռ} - \Delta LA_{էկր} - \Delta LA_{կանաչ} = 70 - 20 - 10 - 5 = 35$ դԲԱ (նորման 45դԲԱ):

Հետևաբար, անդեզիտաբազալտների երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ առաջացող աղմուկն ու թրթռումը հարակից բնակավայրի տարածքում ազդեցություն բնակիչների վրա չեն ունենալու:

Աղտոտումը ընդերքօգտագործման թափոններով.

Համաձայն «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի սահմանումների՝ ընդերքօգտագործման թափոններ՝ օգտակար հանածոների ուսումնասիրության, արդյունահանման, վերամշակման և հարստացման արդյունքում առաջացած մակաբացման ապարներ և այլ թափոններ:

Հորատհարթակների կառուցման և փորձնական բացահանքի անցման ժամանակ հեռացվելու է 116.4մ³ հողային զանգված, որից հորատման հարթակների տարածքում 86.4մ³, փորձնական բացահանքի սահմաններում՝ 30մ³ :

Հողաբուսական շերտը (80.4մ³ ընդհանուր ծավալով) ընդերքօգտագործման թափոն չի հանդիսանում, քանի որ համաձայն ՀՀ հողային օրենսգրքի և ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ.-ի թիվ 1396-Ն որոշման.

- հողերի բերրի շերտը օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով,
- հողերի պահպանության նպատակով՝ հողերի խախտման հետ կապված աշխատանքներ կատարելիս հողի բերրի շերտի հանվում և պահպանվում է,
- բերրի շերտը հանելու, պահեստավորելու և պահպանելու ընթացքում ձեռնարկվում են միջոցներ, որոնք բացառում են դրա որակական հատկանիշների վատթարացումը:

Փորձնական բացահանքի սահմաններում հեռացվելու է փուշտա շերտի 120մ³ խիստ ճեղքավորված անդեզիտաբազալտներ: Փուշտա շերտի առաջացումները ընդերքօգտագործման թափոն չեն հանդիսանում, քանի որ երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով դրանք նախատեսվում է ուսումնասիրել որպես հումք շինարարական խճի և ավազի ստացման համար:

Հորատման աշխատանքների փոքր ծավալը (210զծ.մ) թույլ է տալիս պնդել, որ կարծր համաձուլվածքի հորատման թագիկների փոխարինում չի կատարվելու, հետևաբար պողպատե համաձուլվածով ներկայացված թափոններ չեն առաջանալու:

Մեքենաների լիցքավորումը և տեխնիկական սպասարկումը կատարվելու է Արծվանիստ բնակավայրի մասնագիտացված կազմակերպություններում, հետևաբար տեղամասի տարածքում նավթամթերքներով ներկայացված մնացորդներ (դիզելային յուղերի մնացորդներ, արդյունաբերական յուղեր, շարժիչների և այլ նմանատիպ յուղեր) չեն առաջանալու կամ կուտակվելու:

Երկրաբանական ուսումնասիրության ժամանակ չտեսակավորված առաջանալու է կենցաղային աղբ, որը պատկանում է վտանգավորության 4-րդ դասին, ծածկագիր՝ 9120040001004: Կազմը՝ ապակի, փայտ, թուղթ, կտոր, սննդի մնացորդներ, պոլիմերներ: Օրեկան սպասվող ծավալը կազմում է 1.5կգ/մարդ:

5. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆԸ

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- Տեխնիկայի և ավտոտրանսպորտի լիցքավորումը, յուղերի փոխարինումը, մեքենաների տեխնիկական սպասարկումը կատարվելու է մոտակա Արծվանիստ բնակավայրում: Դա կբացառի երևակման տարածքի աղտոտումը նավթամթերքներով:
- Կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ պարկերի մեջ և հետագա տեղափոխվում մոտակա աղբահավաք կետեր: Աղբահանության նպատակով համապատասխան ծառայությունների հետ նախատեսվում է կնքել պայմանագիր և կատարել համապատասխան վճարումները:
- Արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում:
- Աշխատող մեքենայի շարժիչի կարգավորում՝ աղմուկի մակարդակի կարգավորման և կենդանական աշխարհի վրա բացասական ազդեցության նվազեցման նպատակով:
- Ճանապարհային պաստառի խոնավեցում առավոտյան և երեկոյան, հորատման հաստոցի հենք հանդիսացող մեքենայի տեղաշարժի ժամանակ, հորատման հարթակների տարածքի խոնավեցում՝ փոշեգոյացումը բացառելու նպատակով: Տեխնիկական ջուրը (օրեկան մոտ 250լ) նախատեսվում է վերցնել երևակման մոտակայքում անցնող Կոթոիկ (Արծվանիստ) գետակից, որի նպատակով ընկերությունը ընդերքօգտագործման թույլտվությունը ստանալուց հետո ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն կներկայացնի ջրօգտագործման հայտ:
- Խմելու և կենցաղային նպատակներով անհրաժեշտ ջուրը գնվելու է Արծվանիստ բնակավայրի առևտրի կետերից շաղցված տարբերակով:
- Կեղտաջրերի հավաքում հորատիպ գուգարանում: Աշխատանքների ավարտից հետո, հորի մեջ նախատեսվում է ավելացնել կենսաբանական ծագման, էկոլոգիապես անվտանգ (անաէրոբ մանրէների հիմքի վրա պատրաստված)

«Լատրին Բիո» կամ «Բիոսեպտ» պատրաստուկը: Պատրաստուկը նպաստում է հորի պարունակության տրոհմանը մինչև ջուր և ածխաթթու ջազ, դրանց լուծմանը բնական միջովայրում: Դատարկված փոսը նախատեսվում է լցնել քարերով:

- Հետախուզական աշխատանքների ավարտից հետո կատարվելու է հորատման հարթակների և փորձնական բացահանքի տարածքի ռեկուլտիվացիա:

Հողի վերին շերտի պահպանության նպատակով նախագծով նախատեսվում է հորատահարթակների և փորձնական բացահանքի կառուցման ժամանակ հանել հողաբուսական շերտը (համապատասխանաբար 0.6մ և 0.3մ հզորությամբ) պահպանել այն մինչև ռեկուլտիվացիոն աշխատանքները:

Այդ ծավալները կարճաժամկետ կուտակվում են խախտված տարածքների անմիջական հարևանությամբ առանձին-առանձին և աշխատանքների անմիջապես ավարտից հետո ամբողջությամբ կօգտագործվեն խախտված հողատարածքների վերականգնման համար:

Աշխատանքները կատարվելու են ձեռքով: Աշխատելու են 2 մարդ: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների արժեքը ներկայացված է աղյուսակ 20-ում:

Աղյուսակ 20.

Հ/Հ	Աշխատանքների անվանումը	Չափ. միավորը	Արժեքը
1	Աշխատավարձ ռեկուլտիվացիայի լեռնատեխնիկական փուլի աշխատանքների համար	հազ. դրամ	52.0
2	Աշխատավարձ և նյութեր ռեկուլտիվացիայի կենսաբանական փուլի համար	«_____»	58.0
3	Տրանսպորտ	«_____»	12.0
	Ընդամենը	«_____»	122.0
4	ԱԱՀ 20%	«_____»	24.4
	Ընդամենը	«_____»	146.4

Լրացուցիչ նյութեր, սարքավորումներ, այլ որևէ պարագաներ աշխատանքների ընթացքում չեն պահանջվում:

Գումարը հատկացվելու է շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին ՀՀ կառավարության 10.10.2121թ.-ի թիվ 1733 որոշմամբ սահմանված ընթացակարգերով:

- Բուսական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ՝ ՀՀ կառավարության 2014թ. հուլիսի 31-ի N781-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան: Երևական տարածքում Հայաստանի Հանրապետության բույսերի Կարմիր գրքում (այսուհետ՝ կարմիր գիրք) գրանցված տվյալ բուսական տեսակի նոր պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում դրանց պահպանության նպատակով՝

1) առանձնացնում են օգտագործման նպատակով տրամադրված տարածքում պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակության ապահովման նպատակով.

2) ժամանակավորապես սահմանափակում են առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեության որոշ տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացմանն ու պոպուլյացիաների կենսունակության խաթարմանը:

- Երկրաբանական քարտեզագրման, երթուղիների կատարման ժամանակ տարածքի դիտարկում բների հայտնաբերման նպատակով : Առկայության դեպքում, դրանց կամ դրանցում հայտնաբերված կենդանիների, թռչունների տեղափոխում աշխատանքների տարածքից դուրս :

- Երթուղիների ընթացքում երկրաբանի կողմից ձեռնափայտով կամ երկրաբանական մուրճով կատարվելու են հարվածներ տեղամասի մակերևույթին, ինչը ստեղծելու է հարվածային ալիքներ և դառնալու է անհանգստության և տարածքը լքելու պատճառ սողունների համար : Այս միջոցառումը թույլ կտա բացառել մարդ-կենդանի հանդիպումից :

- Աշխատանքներին մասնակցող մասնագետների իրազեկում տեղամասի տարածաշրջանում հայտնի ՀՀ բույսերի և ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակների վերաբերյալ :

- Ճանապարհներից դուրս տեխնիկայի տեղաշարժի բացառում :

- Պատահական գտածոների ընթացակարգի կիրառում՝ հետևյալ միջոցառումների իրականացման միջոցով.

✓ համապատասխան անձնակազմի և պայմանագրով աշխատողների ուսուցում պատահական հնագիտական գտածոների ճանաչման, դրանց հետ վարվելակերպի և արձագանքի ուղղությամբ;

- ✓ գտածոների ուսումնասիրություն հրավիրված հնագետների կողմից, որպեսզի վերջիններս ուղղորդեն հնագիտական գտածոների ճանաչման և արձագանքման գործընթացը,
- ✓ արձանագրությունների կազմում պատահական գտածոներին արձագանքելու համար, ներառյալ աշխատանքի ժամանակավոր դադարեցումը գտածոների հայտնաբերման վայրում;
- ✓ պետական մարմինների ծանուցում,
- ✓ պատահական գտածոների գնահատման և պեղումների արագացված ընթացակարգերի կիրառում, ազդեցությունների սահմանափակման համար, միաժամանակ նվազեցնելով շահագործական աշխատանքների ուշացումները:

Բնապահպանական կառավարման պլանը ներկայացված է նաև աղյուսակի տեսքով:

Գործողությունը	Հնարավոր ազդեցությունը շրջակա միջավայրի բնական բաղադրիչի վրա	Չեզոքացման միջոցառումը	Արժեքը
1	2	3	4
Հետախուզական փորվածքների անցում, տրանսպորտի տեղաշարժ	Փոշու և ծխազագերի արտանետումներ, մթնոլորտային օդի որակի փոփոխություն	Ջրցան	Տարեկան 50.0հազ.դրամ
		Արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում	Ընկերության մեքենաները կահավորված են համապատասխան սարքերով, լրացուցիչ ծախս չի նախատեսվում
		Հորատման ժամանակ հատուկ լուծույթների կիրառում	Ծախսերը իրականացնում է հորատող մասնագիտացված կազմակերպությունը, «Էրիկ 1» ՍՊ ընկերությունը այս հոդվածով ծախսեր չի իրականացնելու
		Մթնոլորտային օդի որակի պարբերական մոնիթորինգ	Տարեկան 142.0հազ.դրամ
		Խախտված տարածքների վերականգնում	146.4 հազ.դրամ*
	Հողերի խախտում հորատման հարթակների և փորձնական բացահանքի սահմաններում	Խախտված տարածքների վերականգնում: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների 2 (լեռնատեխնիկական և կենսաբանական) փուլերով	146.4հազ.դրամ*
	Տեղամասի տարածքի հողերի աղտոտում նավթամթերքներով	Տեխնիկայի և ավտոտրանսպորտի լիցքավորումը, յուղերի փոխարինումը, մեքենաների տեխնիկական սպասարկումը կատարվելու է մոտակա բնակավայրերում	, Էրիկ 1» ՍՊ ընկերությունը այս հոդվածով ծախսեր չի իրականացնելու

1	2	3	4
Հետախուզական փորվածքների անցում, տրանսպորտի տեղաշարժ	Տեղամասի տարածքի հողերի աղտոտում նավթամթերքներով	Հողերի աղտոտվածության պարբերական մոնիթորինգ	Տարեկան 120.0հազ.դրամ
		Տրանսպորտի տեղաշարժ բացառապես գոյություն ունեցող դաշտամիջյան ճանապարհներով	Ծախսեր չի պահանջում
	Բուսածածկի խախտում հորատման հարթակների և փորձնական բացահանքի սահմաններում	Խախտված տարածքների վերականգնում: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների 2 (լեռնատեխնիկական և կենսաբանական) փուլերով	146.4հազ.դրամ*
		Կենսաբազմազանության մշտադիտարկում, տարեկան մեկ անգամ պարբերականությամբ	Տարեկան 250.0հազ.դրամ
		ՀՀ կառավարության 2014թ. Հուլիսի 31-ի N781-Ն որոշման պահանջների ապահովում	Տարեկան 275.0հազ.դրամ
	Կենդանիների միգրացիա լանդշաֆտի խախտման և առաջացող աղմուկի հետևանքով	Խախտված տարածքների վերականգնում: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների 2 (լեռնատեխնիկական և կենսաբանական) փուլերով	146.4հազ.դրամ*
		Աղմուկի մակարդակի չափումներ	Տարեկան 100.0հազ.դրամ
	Կոթիկ գետի ջրերի որակի փոփոխություն տեխնիկական նպատակներով անհրաժեշտ ջրառի հետևանքով	Ջրերի որակի և հոսքի բնութագրիչների պարբերական մոնիթորինգ	Տարեկան 150.0հազ.դրամ

1	2	3	4
Հետախուզական փորվածքների անցում, տրանսպորտի տեղաշարժ	Ընդերքօգտագործման թափոնների գոյացում (փորձնական բացահայտի փուլում 2-րդ փուլի առաջացումներ)	Փուլում 2-րդ փուլի առաջացումների օգտագործում ռեկուլտիվացիայի լեռնատեխնիկական փուլի ժամանակ	146.4հազ.դրամ*
Անձնակազմի կենսագործունեության համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծում	Տեղամասի տարածքի աղբոտում կենցաղային թափոններով	Կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ պարկերի մեջ և հետագա տեղափոխվում մոտակա աղբահավաք կետեր	Տարեկան 150.0հազ.դրամ
	Տեղամասի տարածքի աղտոտում կենցաղային արտահոսքերով	Հորատի պետոնապատ անջրաթափանց զուգարանի շինարարություն	Կատարվելու է նախքան հետախուզական աշխատանքների մեկնարկը, 25.0հազ.դրամ
		Հորատի պետոնապատ զուգարանի դատարկում հատուկ ծառայության ուժերով	Տարեկան 80.0հազ.դրամ

* նույն գումարն է, որը վճարվում է շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշման դրույթներին համապատասխան

6. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐ

Արտակարգ իրավիճակների պատրաստ լինելու համար՝ շարժական կապի միջոցների առկայությունն հետախուզական աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմի մոտ, առաջին բուժօգնության միջոցների առկայություն, անվտանգության կանոնների վերաբերյալ անձնակազմի գիտելիքների ստուգում:

Տեղամասում արտակարգ իրավիճակները կարող են պայմանավորված լինեն հետևյալ գործոններով.

1) Երկրաշարժ՝ հաշվի առնելով, որ Հանրապետության տարածքը գտնվում է սեյսմիկ ակտիվ գոտում: Երևակման տարածքը գտնվում է 2-րդ սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 400սմ/վրկ² կամ 0.4g գրունտի հորիզոնական արագացման մեծություն:

Նախատեսվում է մշակել ուժեղ երկրաշարժերի դեպքում գործողությունների պլան՝ վտանգավոր տարածքներից աշխատակիցների ապահով տարահանումն իրականացնելու նպատակով: Անվտանգության տեխնիկայի կանոնների վերաբերյալ հրահանգավորում իրականացնելու ժամանակ առանձին ներկայացվելու են նաև երկրաշարժերի ժամանակ աշխատակիցների պահվածքի կանոնները, գործողությունների հաջորդականությունը: Աշխատանքները սպասարկող կենցաղային նշանակության վագոն-տնակում նախատեսվում են առաջին օգնության դեղորայքային փաթեթներ:

2) Հրդեհներ՝ կապված մարդածին գործոնների հետ: Հրդեհային անվտանգությունն ապահովվելու համար աշխատակիցները տեղեկացվելու են տեխնոլոգիական պրոցեսներում օգտագործվող նյութերի հրդեհավտանգության վերաբերյալ: Նշանակվելու է հրդեհային անվտանգության համար պատասխանատու անձ, մշակվելու է հրդեհի դեպքում անձնակազմի գործողությունների պլան: Տեղամասում՝ հատուկ հատկացված վայրում տեղադրվելու են հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ՝ կրակմարիչներ, ավազով արկղ, բահ:

3) Անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների (քամու արագացում, անհողմություն, անոմալ բարձր շոգ կամ ցուրտ, թանձր մառախուղ, ամպրոպ): Անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների իհայտ գալու դեպքում կիրառվում են հետևյալ միջոցառումները (ըստ իրավիճակի).

- կրճատվում է աշխատանքի տևողությունը,
- կրճատվում է միաժամանակ աշխատող մեքենաների և մեխանիզմների քանակությունը,
- բեռնատար մեքենաները կահավորվում են հատուկ մառախուղի լույսերով,
- աշխատակիցները պատսպարվում են արտադրական հրապարակում տեղադրված վագոն-տնակում:

Տեղամասի տարածքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

- աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,
- օգտագործել մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,
- անցկացնել պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,
- աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները:

Նախատեսվում է կատարել պլանային աշխատանքներ ուղղված արտադրական տրավմատիզմի նվազեցմանը, ժամանակին, ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ, աշխատակիցների հետ անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով:

Տեղամասում տեղադրվելու է շարժական վագոն-տնակ, աշխատակիցների հանգստի և սննդի ընդունման համար հարմարավետ պայմաններ ստեղծելու նպատակով: Ջրցուղարան չի նախատեսվում, քանի որ բոլոր աշխատակիցները հարակից բնակավայրերի բնակիչներն են և երեկոյան վերադառնում են իրենց բնակության վայրը: Սա նաև թույլ կտա նվազեցնել կենցաղային կեղտաջրերի ծավալները:

7. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ

Երևակման տարածքում ընկերությունը երկրաբանական ուսումնասիրության ընթացքում իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

- աշխատանքների ընթացքում մթնոլորտային օդում փոշու և ծխագազերի մոնիթորինգ, յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- նավթամթերքներով երևակման տարածքի հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկում, ամսեկան մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխության մշտադիտարկում տարեկան մեկ անգամ հաճախականությամբ (հստակ դիտարկան կետ նշել հնարավոր չէ, դիտարկումը կատարվելու է երևակման և հարակից տարածքներում),
- աղմուկի մակարդակի մշտադիտարկում տեղամասի տարածքում հորատման աշխատանքների ժամանակ:

Մշտադիտարկման տեսակների և պարբերականության վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են նաև աղյուսակ 22-ում:

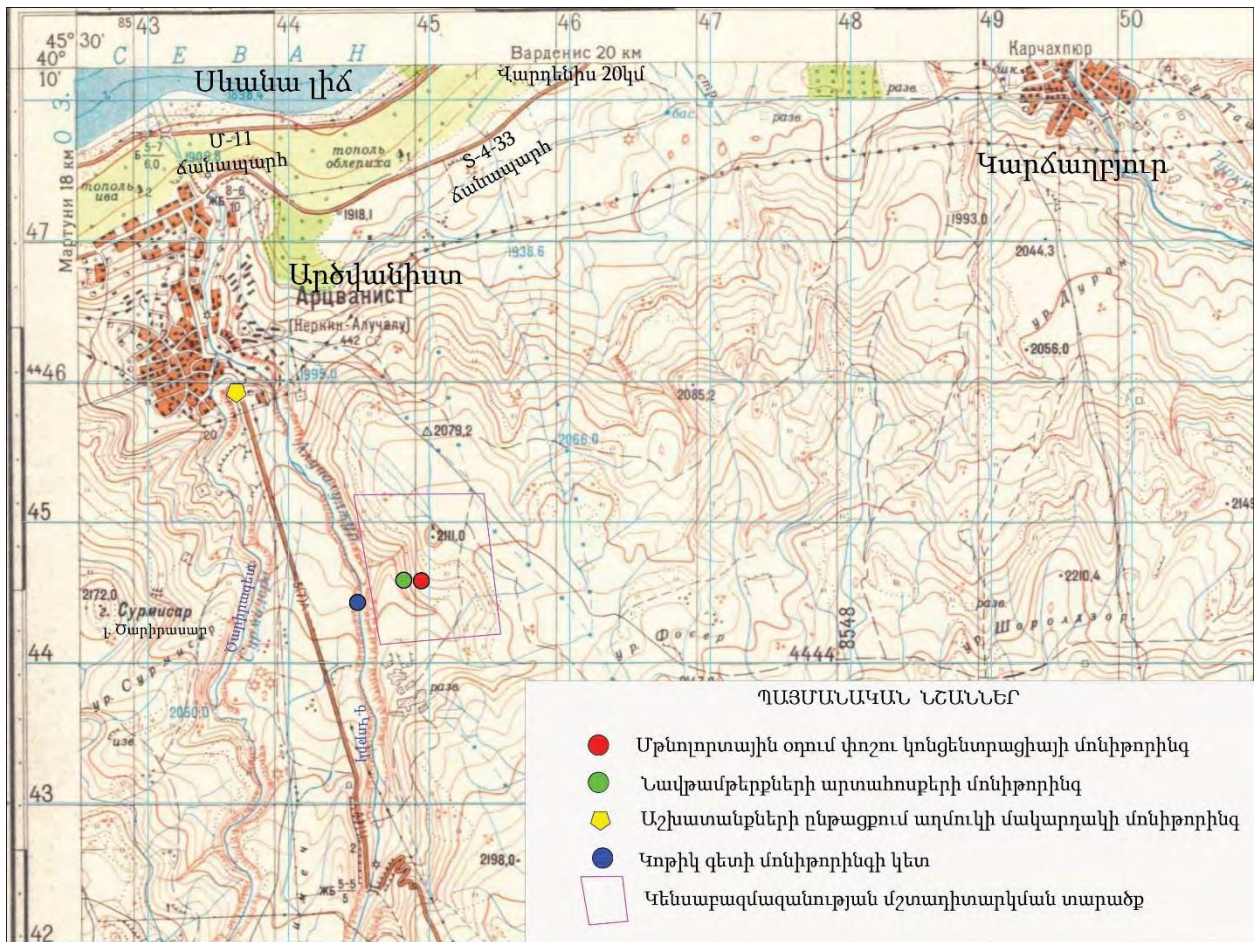
Աղյուսակ 22.

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Ցուցանիշը	Տեսակը	Նվազ. հաճախական.
1	2	3	4
Մթնոլորտային օդ (տեղամասի սահմաններում, աշխատանքների իրականացման վայր)	Հանքափոշի, ածխածնի օքսիդ, ազոտի օքսիդներ, մուր	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ (տեղամասի սահմաններում, աշխատանքների իրականացման վայր)	Նավթամթերքների մնացորդներ	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	ամսեկան մեկ անգամ

1	2	3	4
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ (տեղամաս և հարակից շրջան)	Տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	Հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	Տարեկան մեկ անգամ
Աղմուկի մակարդակ (տեղամասի տարածք)	Ձայնային բնութագիր	Չափում ավտոմատ սարքերով	Տարեկան մեկ անգամ
Ջրային ռեսուրսներ	ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշմամբ սահմանված նորմեր	Նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	Շաբաթական մեկ անգամ

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունների վերահսկման և մշտադիտարկումների կետերի տեղաբաշխման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկար 19-ում :

Երևական տարածքում կատարվելիք շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի իրականացման համար գումարները (տարեկան 662.0հազ.դրամ) ներառված են ընկերության ընթացիկ ծախսերի կազմում :

Նկար 19.

Գրականություն

1. ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ -ի տվյալներ
2. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
3. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
4. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
5. Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. – Ереван: изд-во АН Арм ССР
6. Животный мир Армянской ССР. Даль С.К ,1954
7. ՀՀ Գեղարքունիքի մարզպետարանի պաշտոնական կայք
8. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական կայք
9. Մարտունի խոշորացված համայնքի պաշտոնական կայք
10. «Заповедники СССР. Заповедники на Кавказе». Издательство "Мысль" 1990
11. Թամանյան Կ., Գաբրիելյան Է., Ֆայվուշ Գ., Հովհաննիսյան Մ., Ներսեսյան Ա., Արևշատյան Ա., Խանջյան Ն., Վարդանյան Ժ., “Հայաստանի էնդեմիկ բույսերի կարմիր ցուցակ”
12. “Флора и растительность степей Армении”, Файвуш Г.М., диссертация на соискание ученой степени доктора биологических наук, отдел геоботаники и экологии растений Института ботаники АН Республики Армения

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԱԳԱՍՏՐԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

ԳՈՒԹԲԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱ ՆԿԱՏՄԱՄԲ
ԱՌԱՆՁԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ (ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԻ) ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ

08/11/2023թ.

N US-08112023-05-0985

զաղտնարառ՝ EDT9L8MUY04

Դիմող՝

ՌՈՒՋԱՆՆԱ ԴԱՍՊԱՐՅԱՆ

Ի պատասխան Ձեր 08/11/2023-3-0536 դիմումի հայտնում ենք, որ ներկայացված հողամասի կոորդինատները քարտեզում տեղադրելիս, այն իր մեջ է ներառում հետևյալ ծածկագրերով գույքերը՝

1. 05-016-0136-0117 ծածկագրով հողամասից 4185 քմ տարածքով,

2. 05-016-0136-0124 ծածկագրով հողամասից 4240 քմ տարածքով,

3. 05-016-0136-0113 ծածկագրով հողամասից 4.3556 քմ տարածքով

Վերոնշյալ հողամասերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն: Նշված հողամասերից 05-016-0136-0117 և 05-016-0136-0124 ծածկագրերով գույքերը գրանցված են որպես գյուղատնտեսական նշանակության այլ հողեր: Նշված հողամասերից 05-016-0136-0113 ծածկագրով գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցում կատարված չէ, ըստ կադաստրային քարտեզի տվյալների հանդիսանում է գյուղատնտեսական նշանակության այլ հողեր: Միժամանակ տեղեկացվում է, որ ներկայացված հարցման 5-րդ կետի վերաբերյալ կադաստրային քարտեզում տվյալներ առկա չեն:

*Տեղեկանքը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության կադաստրի կոմիտեի Անշարժ գույքի գրանցման միասնական տրոհարժանման անշարժ գույքի սախագ ուեզիսրը
ԱՐՏԱԿ ՊԱՊՅԱՆԻ կողմից*

*Սույն տեղեկանքը հաստատված է էլեկտրոնային կապակցով տեղեկանքը կազմող պաշտոնատար անձի կողմից:

Փաստաթղթի իսկությունը կարելի է հղումով հասնել հետևյալ կայքի վրա՝ www.e-cadastre.am կայքի միջոցով